

Kanton Zürich
Bildungsdirektion
Volksschulamt

Opetussuunnitelma n perusteet Kotikielen ja kulttuurin opetus (HSK)

Sisältää opetuksen puitteiden selityksen

Sisällysluettelo

1 Opetussuunnitelman perusteiden tarkoitus	5
Kotikielen ja kulttuurin opetus alkuvaiheista nykyhetkeen	5
2 Käsite ja pääperiaatteet	7
Käsite	7
Pääajatuksat	7
Rakenne	8
3 Oppimis- ja opetuskäsitys	10
Taitojen kehittämiseen tähtäävä opetus	10
Taitojen kehittämiseen tähtäävä arviointi	10
Kotitehtävät	11
Opetusvälineet ja opetusmateriaalit	11
Menetelmän valinta	12
Opetuksen neutraalisuus	12
4 Aihealue «kielet»	14
Aihealueen merkitys ja tavoitteet	14
Monikielisyyden didaktiikka	15
Osaamisalueet	15
5 Aihealue «luonto, ihminen, yhteiskunta»	18
Aihealueen merkitys ja tavoitteet	18
Osaamisalueet	19
6 Tietoa opetuksesta eri tasoilla	23
Taso 1	23
Taso 2	24
Taso 3	24
7 Sanasto	25
8 Liitteet	
Liite I: Zürichin kantonin puitteet	32
Liite II: Tasot ja teemat – yleiskatsaus	37
Liite III: Lähteet	43

Impressum

Herausgeberin

Bildungsdirektion Kanton Zürich, Volksschulamt

Erarbeitet in Zusammenarbeit mit den HSK-Trägerschaften

Wissenschaftliche Beratung durch Dr. Ursula Ritzau, PH FHNW, und Prof. em. Dr. Dr. Basil Schader, PHZH

Gestaltung

raschle & partner
raschlepartner.ch

Übersetzung

Interserv AG

Kontakt

Volksschulamt, Abteilung Besondere Förderung
Sektor Interkulturelle Pädagogik
Walchestrass 21
8090 Zürich
+41 43 259 53 61
ikp@vsa.zh.ch www.zh.ch/hsk

Die Orientierung an diesem Lehrplan wird auch in anderen Kantonen empfohlen: Basel-Landschaft, Basel-Stadt, Bern, Glarus, Luzern, Schaffhausen, St. Gallen und Thurgau.

**Kanton Zürich
Gemeinnütziger Fonds**

Finanzielle Unterstützung durch den gemeinnützigen Fonds des Kantons Zürich

Vollständig überarbeitete

4. Auflage 2023

© Bildungsdirektion Kanton Zürich

Johdanto

Monikielisuuden ja kulttuurienvälisien valmiuksien tukeminen kuuluu koulun olennaisiin tehtäviin. Tämä on myös perusopetusta täydentävän kotikielen ja kulttuurin opetuksen (HSK) tavoite. Opetuksessa kaksi- ja monikieliset lapset ja nuoret parantavat lähtökielensä taitoja. Lisäksi he laajentavat tietojaan senhetkisestä elämaailmastaan ja lähtökulttuuristaan. Zürichin kantonissa kotikielen ja kulttuurin opetusta tarjoavat lähtövaltiot ja yksityiset opetuksen järjestäjät. Opetushallitus on tukenut niitä hallinnollisesti sekä opetukseen liittyvissä asioissa yli 50 vuoden ajan.

Zürichin kantonin perusopetusvirasto [Volksschulamt] laati vuonna 2011 yhteistyössä kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjien ja muiden ulkoisten ammattihenkilöiden kanssa kotikielen ja kulttuurin opetukselle opetussuunnitelman perusteet, joita käytetään myös muissa Sveitsin saksankielisissä kantoneissa. Tavoitteena oli yhtenäistää yksittäisten järjestäjien opetussuunnitelmat ja yhdenmukaistaa ne perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Tämä opetussuunnitelman perusteiden tarkistettu versio perustuu koulutuspoliittisiin muutoksiin, joissa opetussuunnitelman perusteet päivitettiin peruskoulun [Volksschule] opetussuunnitelman 21 [Lehrplan 21] mukaan. Samalla tarkistettu versio sisältää muita sisällöllisiä ja kielellisiä päivityksiä, jotka on suoritettu yhteistyössä kotikielen ja kulttuurin opettajien, kotikielen ja kulttuurin koordinaattoreiden ja muiden ulkoisten asiantuntijoiden kanssa.

Tämän julkaisun rakenteesta

Opetussuunnitelman perusteet orientoituvat peruskoulun opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]. Opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] yksittäisiä tekstikohtia on sen vuoksi otettu suoraan tai kevyesti muokattuna tähän julkaisuun. Ensimmäisessä kappaleessa selitetään opetussuunnitelman perusteiden tarkoitus. Se antaa myös kotikielen ja kulttuurin opetuksen yleiskatsauksen alkuvaiheista nykyhetkeen. Toinen kappale kuvaa perusteita, kolmas kappale oppimis- ja opetuskäsitystä. Neljännessä ja viidennessä luvussa käsitellään aihealueita «kielek» sekä «luonto, ihminen, yhteiskunta (Natur, Mensch, Gesellschaft (NMG))». Nämä kuvaavat ensin aihealueiden merkitystä ja määrittävät lopuksi niille kuuluvat osaamisalueet ja taidot. Yksittäiset opetuksen järjestäjät ja kotikielen ja kulttuurin opettajat suunnittelevat opeteltavien taitojen kehittämisen menetelmät kullekin aihealueelle itse. Kuudennessa kappaleessa rajoitetaan siksi pohtimaan yleisiä tasokohtaisia aihekokonaisuuksia.

Sanasto (kappale 7) vastaa pääasiallisesti edellisiä opetussuunnitelman perusteita. Osa muokkauksista on suoritettu Sveitsin kantonien opetusministerien konferenssin EDK:n [Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren] julkaisun "Kotikielen ja kulttuurin opetus HSK" (Anja Giudici, Regina Bühlmann 2014) perusteella. Sanastossa selitetään kaikki käsitteet, jotka ovat tässä tekstissä merkitty *kursiivilla*. Tärkeimpiä ovat seuraavat määritelmät: Kieli, jota kotikielen ja kulttuurin opetuksessa opetellaan, on useimmille lapsille heidän *ensikielensä*, joillekin kuitenkin *toinen kieli*. Tässä opetussuunnitelmassa opetuskieltä kotikielen ja kulttuurin opetuksessa nimitetään *lähtökieleksi*.

Liite (kappale 8) sisältää kotikielen ja kulttuurin opetuksen Zürichin kantonin oikeudelliset perusteet sekä perusopetusviraston ohjeet niiden toteuttamiseen. Lisäksi liitteenä on yleiskatsaus mahdollisista aiheista luokkatasoa kohti sekä tekstissä mainitusta kirjallisuudesta.

1 Opetussuunnitelman perusteiden tarkoitus

Opetussuunnitelman perusteet on tarkoitettu vastaamaan kotikielen ja kulttuurin opetuksen kurssien tavoitteissa *kaksi- ja monikielisten* lasten tarpeita ja ne on suunniteltu yhdenmukaisesti opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] kanssa. Käyttötarkoituksia on kolme:

Ensinnäkin opetussuunnitelman perusteet auttavat kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjiä omien opetussuunnitelmien kehittämisessä ja niiden sovittamisessa yhteen opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] kanssa. Lähtöasetelmat ovat kuitenkin erilaisia: Opetustarjontaansa vasta suunnittelevat opetuksen järjestäjät voivat käyttää sitä omien opetussuunnitelmien laatimiseen. Valtiolisilla opetuksen järjestäjillä on sitä vastoin yleensä jo käytössään kyseessä olevan *lähtömaan* opetusministeriön määräämät opetussuunnitelmat. He sovittavat tarvittaessa näiden opetussuunnitelmien sisältöjä niin, että ne kattavat kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet ja sisällöt, eivätkä ne ole ristiriidassa näiden kanssa. Opetuksen järjestäjillä on mahdollisuus painottaa opetussuunnitelman perusteiden yksittäisiä osaamis- ja aihealueita omien tarpeidensa ja edellytystensä mukaisesti. Koska opetukseen on käytettävissä vain kahdesta neljään viikkotuntia ja opetusryhmät ovat useimmiten heterogeenisiä oppilaiden iän, perustietojen ja suoritustason suhteen, on opetuksessa valittava, mitä asioita halutaan painottaa.

Toiseksi opetushallitus käyttää opetussuunnitelman perusteita lähtökohtana kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjän hakemuksen tarkastuksessa heidän kurssiansa hyväksymiseksi. Vain niiden opetuksen järjestäjien kurssit hyväksytään, joiden opetussuunnitelma ja opetus vastaa opetussuunnitelman perusteita. Jos käytössä on lähtömaan opetussuunnitelma, on esitettävä, kuinka tämä ja kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelma on sovitettu yhteen ja mitä on tehty poikkeavien kohtien kanssa. Tämä hyväksymisprosessi varmistaa, että opetussuunnitelman perusteista tulee sitovia opetuksen järjestäjille, joiden kotikielen ja kulttuurin kurssit on hyväksytty: Se määrittää puitteet näiden määritettyjen tavoitteiden ja sisältöjen sisällä omassa opetussuunnitelmassa ja niiden sovittamiseen omassa opetuksessa.

Kolmanneksi opetussuunnitelman perusteet toimivat yhteisenä pohjana kaikkien osapuolten välillä: Se tarjoaa opetuksen järjestäjille, kotikielen ja kulttuurin opettajille, paikallisille ja kantonin viranomaisille sekä koulutuslaitoksille yhteisen perustan kotikielen ja kulttuurin opetuksen olosuhteista, tavoitteista, sisällöistä ja käsitteistä.

Kyseiset opetussuunnitelman perusteet kohdistetaan Zürichin kantonin ajankohtaisiin olosuhteisiin ja ohjeisiin. Opetussuunnitelma 21:llä [Lehrplan 21] tarkoitetaan Zürichin opetussuunnitelma 21:tä.

Kotikielen ja kulttuurin opetus alkuvaiheista nykyhetkeen

Ensimmäiset kotikielen ja kulttuurin kurssit järjestettiin Zürichin kantonissa italialaisten poliittisten pakolaisten aloitteesta 1930-luvulla. Italialaisten maahanmuuttajien määrän kasvaessa myös kurssien määrä kasvoi jatkuvasti. 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa myös muiden valtioiden vanhempainyhdistykset kehittivät vastaavaa tarjontaa. Vähitellen kurssien järjestäminen siirtyi *lähtövaltioille*. Kasvatusasiantuntijaneuvosto (nykyinen koulutusasiantuntijaneuvosto [Bildungsrat]) teki 21. kesäkuuta 1966 ensimmäisen päätöksen ja salli kurssien järjestämisen kokeiluluonteisesti perusopetuksen tiloissa. Aluksi päätös koski vain italian opetusta, jota ei myöskään saanut järjestää «normaaliin koulu-aikaan».

Kasvatusasiantuntijaneuvoston myöhempi päätös 16. toukokuuta 1972 jätti kuntien päätettäväksi, haluavatko ne sisällyttää italian- ja espanjankieliset kotikielen ja kulttuurin kurssit normaaliin opetusaikaan. Samana vuonna Sveitsin kantonien opetusministerien konferenssi (EDK) suositteli kahden kotikielen ja kulttuurin oppitunnin sallimista opetusaikana.

Vuonna 1982 Italian ja Espanjan pääkonsulivirastot sekä «Zürichin kantonin ulkomaalaisten vanhempien yhdistyksen koordinaatioryhmä» anoivat kasvatusasiantuntijaneuvostolta kotikielen ja kulttuurin kurssien integroimista koulunkäyntiin koko kantonin

alueella ja kotikielen ja kulttuurin arvosanan merkitsemistä todistukseen. Päätöksellään 8. marraskuuta 1983 kasvatusasiantuntijaneuvosto toteutti nämä toiveet ja hyväksyi samalla kokeiluluonteisesti kaikkien valtioiden vastaavat kurssit. Tämä uusi järjestely antoi kursseille lisäarvoa ja teki niistä tunnetumpia. Samanaikaisesti kurssien tarjoajat, Zürichin viranomaiset ja opettajat aloittivat koordinoitumman yhteistyön (kotikielen ja kulttuurin opetuksen tarkempien opetussuunnitelmien ja oppimateriaalien kehityksen, jatkokoulutuksen, kokeiluprojektit). Kahdeksan vuotta kestäneen kokeilujakson tuloksena oli asetus «Kotikielen ja kulttuurin kurssien järjestämisestä», jonka kasvatusasiantuntijaneuvosto hyväksyi 11. kesäkuuta 1992. Tämä päätös liitti opetuksen osaksi Zürichin peruskoulun opetusta. Se mahdollisti lisäksi ensimmäisen kerran virallisen aseman myös valtioista riippumattomille opetuksen järjestäjille. Kotikielen ja kulttuurin opetus sai uuden oikeudellisen perustan vuoden 2005 perusopetuslaissa sekä vuoden 2006 perusopetusasetuksessa.

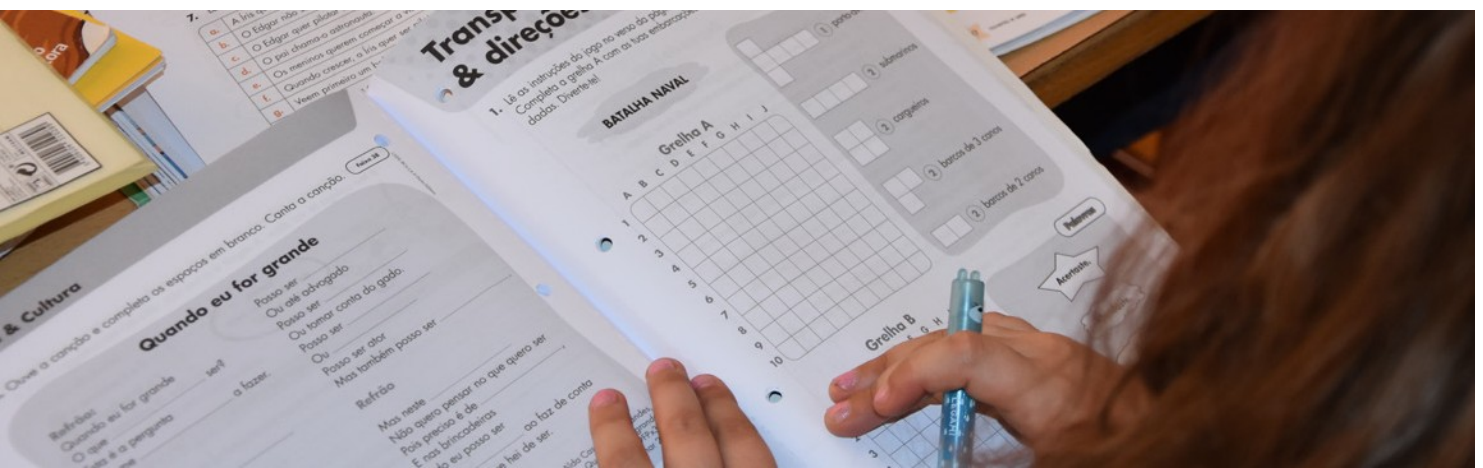
Vielä 1980-luvulla Italian ja Espanjan lisäksi vain Jugoslavia, Turkki, Kreikka ja Portugali tarjosivat kotikielen ja kulttuurin opetusta. Vasta 1990-luvulta kurssien tarjoajat alkoivat lisääntyä jatkuvasti ja nykyään kantonin hyväksymiä kotikielen ja kulttuurin kursseja on tarjolla 31 kielellä.

Kouluvuonna 2009/2010 oppilaita oli ensimmäisen kerran yli 10 000. Osallistujien määrä vaihtelee kuitenkin kielestä riippuen. Erot johtuvat monista tekijöistä, kuten kieliryhmän suuruudesta, opetuksen järjestäjän organisatorisesta ja taloudellisesta tilanteesta, lähtövaltion tuesta jne.

Kotikielen ja kulttuurin opetuksen monipuolisuus muodostuu yksittäisten opetuksen järjestäjien ja kieliyhteisöjen moninaisuudesta, jotka johtuvat esimerkiksi koulutukseen suhtautumisesta, maastamuuton tai pakolaisuuden taustoista, historiallisista kokemuksista tai näkemyksistä elämästä Sveitsissä.

Alunperin kotikielen ja kulttuurin opetuksen tarkoituksena oli ennen kaikkea helpottaa koulujärjestelmään (uudelleen) sopeutumista *lähtömaahan* palattaessa. Ajan mittaan oppilaiden taustat muuttuivat ja sen myötä myös opetuksen tavoitteet: Koska vain hyvin pieni osa oppilaista palasi *lähtömaahaansa*, muuttui myös opetuksen tavoitteeksi ja myös lasten tukemiseksi ensimmäisessä ja toisessa maahanmuuttajasukupolvessa *kotouttaminen* tädäläiseen yhteiskuntaan. Opetukseen alkoi lisäksi osallistua kaksikulttuuristen perheiden lapsia, joille ei kumpikaan, *kotoutuminen* tai «paluu», ollut relevanttia.

Kaikkien koululaisten kohdalla tärkeimmäksi tavoitteeksi vakiintui *kaksikielisyyden* ja oman *lähtökielen* tukeminen ja edistäminen. Näin opetuksessa huomioitiin pedagogisessa käytännössä ja tutkimuksessa hankittu tieto siitä, että *kaksikielisyyden* muodostaa voimavaran, jonka tukemisesta ei hyödy pelkästään yksilö, vaan myös koko yhteiskunta. Zürichin kantonissa puhuu noin 43 % peruskoulun oppilaista *ensikielenä* jotain muuta kuin saksaa (Zürichin kantonin koulutustilasto, 2020). Tätä *kaksikielisyyden* potentiaalia on edistettävä ja käytettävä.

2 Käsite ja pääperiaatteet

Käsite

Kotikielen ja *kulttuurin* opetuksessa lapset ja nuoret laajentavat *lähtökielensä* osaamista, joka on siis jokin muu kieli kuin saksa. Tällöin on kyse *ensikielestä* tai *toisesta kielestä*. Lisäksi koululaiset syventävät tietojaan *lähtökulttuurista* ja heidän *elämismaailmoistaan*, erityisesti *perheensä lähtömaan kulttuurista*, historiasta, kirjallisuudesta, maantiedosta ja perinteistä. He käsittelevät tilannettaan ja parantavat siten kykyään kotoutua eri yhteiskuntiin – joko Sveitsissä tai mahdollisesti *lähtömaissaan*. Opetus tukee oppilaita kokonaisvaltaisesti kielellisessä, kognitiivisessa, sosiaalisessa ja emotionaalisessa kehityksessä.

Jotta lakisääteisiä perusteita koskien ei aiheudu epäselvyyksiä, näissä opetussuunnitelman perusteissa käytetään nimitystä «kotikieli ja kulttuuri», vaikka se onkin sanallisesti epätarkka: *Lähtömaa* on selkeästi ainoa kotimaa vain vähemmistölle lapsista ja nuorista, jotka osallistuvat kotikielen ja kulttuurin opetukseen. Enemmistö on kuitenkin syntynyt Sveitsissä ja liikkuu eri *elämismaailmojen* ja *kulttuurien* välillä.

Pääajatuks

- Kotikielen ja kulttuurin opetus kehittää oppilaita heidän *lähtökielellään* – heidän ikäänsä, ennakkotietojaan ja suoritustasoaan vastaavasti.
- Opetus nojaa arvoihin, jotka on muotoiltu opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] luvussa «Pääperiaatteet» kohdassa «Koulutuksen tavoitteet», koulun tueksi seuraavasti:
 - › «Koulu on neutraali politiikkaan, uskontoihin ja uskontokuntiin liittyen.
 - › Koulu edistää tasavertaisuutta.
 - › Koulu edistää sukupuolien välistä tasa-arvoa.
 - › Koulu taistelee kaikenlaisista syrjintästä vastaan.
 - › Koulu innostaa ja edistää ymmärrystä sosiaaliseen tasa-arvoisuuteen, demokratiaan ja luonnollisen ympäristön säilyttämiseen.
 - › Koulu edistää keskinäistä kunnioitusta muiden ihmisten kanssa yhteisössä, erityisesti *kulttuureja*, uskontoja, elintapoja koskien.
 - › Koulu ymmärtää lasten ja nuorten erityyppiset oppimisedellytykset ja toimii rakentavasti monipuolisuuden kanssa.
 - › Koulu tukee moniarvoista yhteisöä sosiaalisessa yhtenäisyydessä.»
- Opetus vahvistaa tietoisuutta siitä, että *kaksi- tai monikielisyys* tarjoaa lisävoimavaran, jota oppilaat voivat hyödyntää. Se arvostaa monikielisyyttä positiivisesti yhteiskunnallisena lisäarvona.
- Opetus tukee lapsia ja nuoria käsittelemään eri *identiteettimalleja*, joita tarjoutuu eri ryhmiin, *kulttuureihin*, perinteisiin ja historioihin kuulumisesta. Opetuksessa keskustellaan, syvennetään ja pohditaan yksilöllisiä kokemuksia ja tietoja sekä *lähtömaita* että myös Sveitsiä koskien. Näihin kuuluvat muun muassa arvokäsitykset ja normit, historia tai uskonnot. Tunnustuksellinen uskonnonopetus ja (puolue)poliittiset ideologiat eivät kuulu millään tavoin opetukseen.
- Opetus tukee oppilaita ongelmanratkaisukyvyissä, *kulttuurienvälisissä valmiuksissa* ja heidän arvostelukyvyyssään. Se edistää avointa, suvaitsevaa ja kunnioittavaa asennetta muita ihmisiä kohtaan.

- Opetus tukee *maahanmuuttajataustaisten* lasten ja nuorten *integroitumista* perusopetukseen.
- Opetus luo edellytyksiä sille, että oppilaat voivat hyödyntää *monikielisiä* ja *kulttuurienvälisiä valmiuksia* myöhemmässä koulutuksessa ja ammatissa – sekä Sveitsissä että myös *lähtömaissa*.
- Opetus tukee oppilaita kommunikoimaan samankielisten kanssa Sveitsissä ja *lähtömaissa*.
- Opetus tukee oppilaita käyttämään ikänsä mukaisia medioita ja kirjallisuutta omalla *lähtökielellään*.
- Opetuksen lähtökohtana ovat oppilaiden kokemukset ja kiinnostuksen kohteet ja opetus pyrkii herättämään uusia kiinnostuksen kohteita. Se mahdollistaa heille suoran yhteyden opittavaan aiheeseen ja yhdistää oppimisen omaan kielenkäyttöön, muun muassa käyttämällä elektronisia medioita opetuksessa (verkkosivut ja sosiaaliset mediat *lähtökielellä* jne.).
Oppimisvaiheet ja tehtävät vastaavat mahdollisimman pitkälle oppilaiden yksilöllistä tasoa.
- Opetus antaa tilaa leikkimielisille elementeille ja suulliselle kommunikaatiolle. Esikoulussa opetus on periaatteessa leikkimielistä.
- Opetus hyödyntää mahdollisuuksia, jotka syntyvät, kun lapset liikkuvat merkittävässä määrin eri kieli- ja *elämaailmoissa*. Siksi se hyödyntää säännöllisesti oppilaiden yksilöllisiä kokemuksia ja vertailua käytetään perustavanlaatuisena didaktisena periaatteena. *Lähtökielen* ja saksan vertailu sekä *murteen* (*murteiden*) sekä saksankielisen peruskielen ja *lähtökielen peruskielen* vertailu syventää taitoja kummassakin kielessä. Eri *elämaailmojen* vertailu syventää yhtäläisyyksien, erojen ja tärkeiden erityispiirteiden ymmärtämistä,

Rakenne

Koska kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteet noudattavat opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] rakenteita ja termejä, selitetään tässä lyhyesti opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] rakenne. Tarkemmat selvitykset löytyvät opetussuunnitelman 21 [Lehrplan 21] kappaleista «Yleiskatsaus» ja «Pääperiaatteet».

Opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21]: Asteet ja rakenne

Opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21] jakaa Sveitsissä pakolliset yksitoista kouluvuotta kolmeen asteeseen. Ensimmäinen aste kattaa kaksi esikouluvuotta ja ensimmäiset kaksi vuotta alakoulussa (2. luokan loppuun asti). Toinen aste kattaa neljä vuotta alakoulussa (kolmannesta kuudenteen luokkaan) ja kolmas aste kolme vuotta yläkoulussa (seitsemännestä yhdeksänteen luokkaan).

Opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21] on jaettu kuuteen aihepiiriin: kielet; matematiikka; luonnontieteet ja ympäristöoppi (NMG); kuvaamataito; musiikki sekä liikunta. Jokaiselle aihepiirille määritetään *taidot*, jotka oppilaat oppivat perusopetuksen aikana. Lisäksi opetussuunnitelma sisältää oppiaineraajat ylittäviä moduuleja «Mediat ja tietotekniikka» sekä «Ammatillinen orientoituminen». Aihe-

piiri- ja moduulioppisuunnitelmiin on sisällytetty oppiainerajat ylittäviä taitoja (henkilökohtaisia, sosiaalisia ja menetelmällisiä) sekä oppirajat ylittäviä aiheita pääideana kestävä kehitys (BNE).

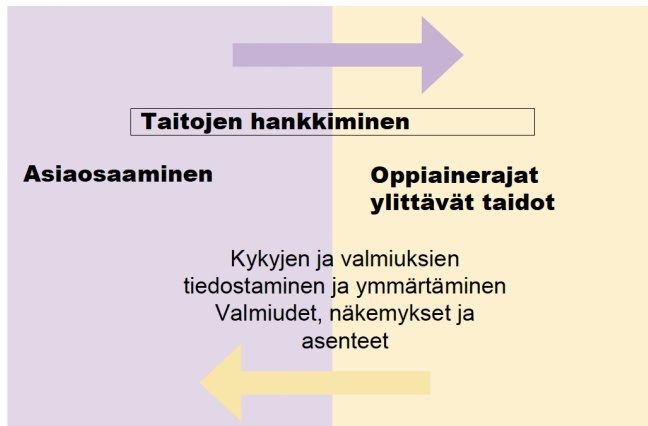
Opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21]: Osaamisen kehittäminen

Opetussuunnitelman 21 [Lehrplan 21] yksittäiset aineet on jaettu *osaamisalueisiin*. Aineita ovat esimerkiksi saksa, englanti, italia ja ranska, jotka ovat jaettu osiksi «kuunteleminen», «puhuminen», «kirjoittaminen», «painopisteenä kieli» ja «painopisteenä kirjallisuus» (aineessa saksa) tai «painopisteenä kulttuurit» (aineissa englanti, italia ja ranska). Jokaisella *osaamisalueella* muotoillaan eri *taidot* ja niiden rakenne. Jokaiselle osaamisalueelle kuvataan odotettu tiedon ja taidon rakenne astetta kohti eri tasolla. Nämä *osaamistasot* näyttävät, että taitoja kehitetään jatkuvasti tietyn aikajakson ajan.

Kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteet: Rakenne ja osaamisalueet

Hankittavien osaamisalueiden jako yksittäisiin osiin ja osaamistasoihin puuttuu näistä opetussuunnitelman perusteista. Se on yksittäisten kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjien tehtävä ja vastaavat sisällöt on määritettävä niin, että kotikielen ja kulttuurin opettajat pystyvät valmistelevaan opetuksensa konkreettisesti.

3 Oppimisen ja opetuksen ymmärtäminen

Kuva 1: Taitojen hankkiminen (vrt. opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21], luku «Oppimisen ja opetuksen ymmärtäminen»).

Taitojen kehittämiseen tähtäävä opetus

Kotikielen ja kulttuurin opetus orientoituu analogisesti opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] taitoihin ja taitojen hankkimiseen. Päähuomio on siinä, mitä tietoja, taitoja ja valmiuksia oppilaiden tulisi oppiaineista ja osaamisalueista omaksua. Taidot sisältävät eri sisältöihin ja prosesseihin liittyviä aspekteja, kuten kykyjä, tietoja ja valmiuksia, mutta myös näkemyksiä ja asenteita. Jälkimmäisillä ymmärretään *kulttuuristen aspektien* lisäksi ennen kaikkea itseohjautuvan oppimisen ulottuvuudet, yhteistyötaidot, motivaatio ja halukkuus tehdä työtä ja yrittää.

Omaksuttavat taidot ovat luonteeltaan sekä ainekohtaisia että oppiainerajat ylittäviä. Ainekohtaiset taidot kuvaavat kulloiseenkin oppiaineeseen liittyviä tietoja, taitoja ja valmiuksia. Oppiainerajat ylittävillä taidoilla ymmärretään sellaiset tiedot ja taidot, joilla on merkitystä oppimisen kannalta yleisesti. Näihin lukeutuvat henkilökohtaiset, sosiaaliset ja menetelmiin liittyvät taidot.

Taitojen kehittämiseen tähtäävässä opetuksessa opetussisällöt suunnitellaan ja toteutetaan didaktis-menetelmällisesti siten, että oppilaat voivat omaksua ja vahvistaa toivottuja taitoja ja osaamista. Kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteiden ja opetusmateriaalien pohjalta kotikielen ja kulttuurin opettaja suunnittelee, mitkä oppisisällöt ja teemat palvelevat minkäkin oppimistavoitteen saavuttamista. Opettaja toteuttaa oppimisympäristöt ja oppitunnit siten, että oppilaiden on mahdollista oppia keskeiset taidot. Opettaja huomioi aina myös ryhmän heterogeeniset oppimisedellytykset.

Taitojen kehittämiseen tähtäävä arviointi

Taitojen kehittämiseen tähtäävään opetukseen kuuluu palautekulttuuri, joka edistää osaamistavoitteiden saavuttamista. Rakentava palaute on keskeinen osa laadukasta opetusta, ja se tukee oppimista ja taitojen omaksumista. Oppilaat saavat kolmenlaista arviointia: formatiivista (prosessin aikana: edistymistä tukevia ohjeita siitä, mitä hän voi parantaa seuraavaan kertaan), summatiivista (prosessia kokoavia ja yhteenvetäviä tilannekatsauksia) ja ennustavaa (tulevaisuuteen tähtäävää arviointia siitä, onko edellytykset oppimiselle seuraavassa oppimisvaiheessa tai kouluasteella olemassa).

Toisesta luokasta alkaen oppilaat saavat arvosanan kotikielen ja kulttuurin suorituksistaan ja edistymisestään. Kotikielen ja kulttuurin opettajat merkitsevät annetun arvosanan kunkin lapsen todistukseen liitettävään lomakkeeseen lukukauden lopussa. Oppilaan oma luokanopettaja siirtää arvosanan Zürichin peruskoulun todistukseen. Esikoulussa ja ensimmäisellä luokalla lapset eivät vielä saa arvosanoja. Kotikielen ja kulttuurin opettajat voivat kuitenkin antaa palautteen lapsen edistymisestä vanhemmille vanhemmille.

Oppiainerajat ylittävät taidot

Arvosana antaa tietoa siitä, missä määrin kotikielen ja kulttuurin opetukseen osallistuva oppilas on saavuttanut tavoitellut taitotavoitteet ja miten oppimisessa on edistytty. Kotikielen ja kulttuurin opettaja voi avioinnissaan arvostella niin halutessaan myös yksittäiset osaamisalueet. Tasolla 1 ja 2 ne ovat: kuunteleminen, lukeminen, puhuminen, kirjoittaminen, painopisteenä kieli ja painopisteenä kirjallisuus sekä luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG). Tasolla 3 ne ovat: kuunteleminen, lukeminen, puhuminen, kirjoittaminen, painopisteenä kieli ja painopisteenä kirjallisuus sekä luonto, tekniikka (NT) / talous, työ, kotitalous (WAH) / tilat, ajat, yhteiskunnat (RZG) / uskonnot, kulttuurit, etiikka (RKE).

Arviointi perustuu niiden opetussuunnitelmien tavoitteisiin, jotka opetuksen järjestäjät ovat laatineet tai jotka niiden *lähtömaiden* opetusministeriöt ovat antaneet käyttöön. Arvioinnin olisi noudatettava myös nykyisen opetussuunnitelman perusteita. Arvosana kertoo kyseisen oppiaineen osaamisesta ja siihen liittyvistä taidoista eikä käytöksestä, huolellisuudesta tai täsmällisyydestä. Suoritusten arvioinnissa ja arvosanojen antamisessa noudatetaan samaa arviointiasteikkoa kuin Zürichin peruskoulussa.

Arvosanalla arvioidaan lapsen tai nuoren kokonaissuoritusta oppitunnilla. Se ei kuvaa ainoastaan suorituksia muodollisissa kokeissa, vaan sisältää myös kotikielen ja kulttuurin opettajan havaintoja oppiaineeseen liittyvistä taidoista (esim. suullinen osallistuminen, oppimisprosessiin liittyvät havainnot jne.). Näin ollen arvosana ei siis muodostu yksittäisten koearvosanojen keskiarvosta.

Kotikielen ja kulttuurin opettaja voi pyynnöstä tukea oppilaan omaa luokanopettajaa oppilaan arvioinnissa (erityisesti jatkokoulutien suunnittelua koskevissa päätöksissä).

Kotitehtävät

Kotitehtävät voivat tukea oppimisprosessia tarjoamalla mahdollisuuden perehtyä opittavaan asiaan oppitunnin ulkopuolella. Pääsääntöisesti lasten ja nuorten tulee pystyä suoriutumaan kotitehtävistä ilman vanhempien suoranaista apua. Etenkin dialogia tai leikkiä sisältävissä kotitehtävissä voi kuitenkin olla järkevää hyödyntää vanhempien lähtömaan tuntemusta ja kielitaitoa. Lisäksi vanhemmilta odotetaan kiinnostusta lapsensa oppimiseen oppitunnilla. Tätä voidaan tukea hyvällä yhteistyöllä vanhempien kanssa esimerkiksi järjestämällä vanhempainiltoja tai vierailuja oppitunneilla. Kotikielen ja kulttuurin opettajat huomioivat kotitehtävien annossa oppilaiden yksilölliset kyvyt ja iän. Mukautetut haasteet ehkäisevät oppilaiden ylikuormittumista ja auttavat motivoinnissa.

Opetusvälineet ja opetusmateriaalit

Kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjä valitsee ja tarjoaa käyttöön tarvittavat opetusvälineet ja opetusmateriaalit. Niiden valinnassa huomioidaan oppilaiden erilaiset oppimistaidot ja osaamistavoitteet sekä erityistilanteet (*kaksi- tai monikielisyys*, maahanmuuttajataustausta). Opetusväline ja -materiaalivalinnoissa huomioidaan myös opetussuunnitelman perusteet, mikä auttaa täyttämään opetussuunnitelman perusteiden vaatimukset. Perinteisten opetusmateriaalien (oppikirjat, tehtävävihot jne.) lisäksi opetuksessa tulee hyödyntää myös sähköisiä medioita (verkossa saatavilla olevat elokuvat, videopuhelut, sosiaaliset mediat jne.).

Menetelmän valinta

Kotikielen ja kulttuurin opettajat voivat vapaasti valita käyttämänsä opetusmenetelmät didaktisten periaatteiden ja opetussuunnitelman perusteiden puitteissa. Opettaja valitsee menetelmän, joka sopii parhaiten kunkin oppimistavoitteen ja sisällön tavoitteisiin sekä oppilaille että hänelle itselleen. Opettaja huolehtii myös siitä, että opetuksessa hyödynnetään erilaisia metodologisia lähestymistapoja, kuten suora ohjaus, tutkiva oppiminen, suunnitelmallinen työskentely, projektityöskentely, parityöskentely jne.

Opetusmenetelmän valinnassa huomioidaan se, että opiskelijaryhmä on usein heterogeeninen: Oppilaat tulevat eri koululuokista tai kouluista, ovat keskenään eri-ikäisiä, taustaltaan hyvin erilaisia ja heidän kielitaitonsa on eri tasoilla ensikielessä ja toisessa kielessä.

Opetuksen neutraalisuus

Kotikielen ja kulttuurin opetus on poliittisesti ja uskonnollisesti neutraalia. Opetus perustuu pluralistiseen maailmankuvaan ja pidättäytyy poliittisesta ja nationalistisesta indoktrinaatiosta.

Oppitunnit käsittelevät erilaisia historiallisten tapahtumien tulkintoja (vrt. opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] luku «Didaktisia huomioita aihealueeseen tilat, ajat, yhteiskunnat» (RZG)): Historialliset tosiasiat voidaan tarkistaa. Faktojen tulkinta puolestaan riippuu näkökulmista, sijainnista ja kiinnostuksen kohteista.

Jos kotikielen ja kulttuurin oppitunnilla käsitellään uskontoa, on tavoitteena uskontojen tuntemus, ei tietyn uskonnon tunnustaminen tai uskonnollisten tekojen toetuttaminen. Oppituntien tarkoituksena on edistää puolueetonta, avointa asennoitumista ja ei-syrjivää lähestymistapaa eri uskontoja ja maailmankatsomuksia kohtaan (vrt. opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] luku «Didaktisia huomioita aihealueeseen etiikka, uskonnot, yhteiskunta»).

Opetuksen neutraalisuus toteutuu, jos esimerkiksi maan kansallislaulu esitetään, siitä keskustellaan sisällöllisesti ja se nivotaan historialliseen kontekstiin. Opetuksen neutraalisuutta taas loukataan, jos kansallislaulu lauletaan yhdessä ennen jokaista oppituntia, edistetään yksipuolista kansallista *identiteettiä* ja rakennetaan tietoisesti kansallista omanarvontuntoa.

4 Aihealue «kielet»

Aihealueen merkitys ja tavoitteet

Yleiskieli ja kielen reflektointi

Kotikielen ja kulttuurin opetus järjestetään aina mahdollisuuksien mukaan kyseisen kielen yleiskielellä. Jos se ei ole mahdollista, voidaan ymmärtämisen varmistamiseksi käyttää eri *dialektisia variaatioita* ja/tai saksan kieltä. Oppitunneilla huomioidaan lasten olemassa olevat tiedot lähtökielestä, jotka vaihtelevat suuresti ja jotka voivat sisältää myös *dialektisia variaatioita*.

Yleiskielen osaaminen on välttämätöntä aluerajat ylittävän kielenkäytön, kirjoitetun kielen ja *lähtömaan* kirjallisen kulttuuriin ymmärtämisen kannalta. Kieliopin, ortografian sekä iänmukaisen kielen reflektointi- ja vertailutaitojen opetus palvelevat tätä tarkoitusta. Oppilaita kannustetaan motivoivin työtavoin pohtimaan lähtökielensä eri aspektoja (esim. murteita ja niiden eroja, kielen kehitystä, englannin ja muiden kielten sanoja, rakenteellisia eroja ja analogioita saksan ja muiden koulussa opettavien kielten välillä).

Sanastotyö (mukaan lukien sanonnat, tyypilliset lauserakenteet jne.) antaa oppilaille mahdollisuuden ilmaista itseään asianmukaisesti erilaisissa tilanteissa ja eri aiheista.

Oppilaat saavat mahdollisimman usein ja suoraan kokemuksia siitä, kuinka puhuttua ja kirjoitettua kieltä käytetään. Kotikielen ja kulttuurin opettajat integroivat opetustilanteisiin oppilaiden ehdotuksia ja ajankohtaisia tilanteita. He vahvistavat oppilaidensa kiinnostusta *lähtökielen yleiskieleen* käyttämällä luovasti valittuja kirjallisia tekstejä sekä autenttisia ja motivoivia kirjoitustehtäviä, joissa hyödynnetään sekä perinteisiä että uusia medioita.

Heterogeenisyys

Opetuksessa huomioidaan kotikielen ja kulttuurin oppijoiden lähtökielen taidon mahdollisesti hyvinkin suuri heterogeenisyys. Tämä koskee esimerkiksi suullista kielitaitoa, sanaston laajuutta, *lähtökielen yleiskielen*, tuntemusta, luku- ja kirjoitustaitoa sekä kielioppi- ja ortografista osaamista. Jotta opettaja voi käsitellä tätä heterogeenisyyttä asianmukaisesti, hän eriyttää tai yksilöllistää opetusta ja vaatimuksia mahdollisimman paljon.

Kielten vertailu

Lapset ja nuoret laajentavat kielellistä ymmärrystään ja tietoisuuttaan (*kielitietoisuus*) vertailemalla – omien kielellisten edellytystensä puitteissa – *lähtökieltä* saksan kieleen ja mahdollisesti muihin koulussa opettaviin vieraisiin kieliin. Analogioiden ja eroavaisuuksien ymmärtäminen oman *lähtökielen* ja saksan tai muiden koulussa opettavien vieraiden kielten välillä auttaa heitä jäsentämään kielellistä ja kulttuurista tilannettaan ja kasvattamaan itseluottamusta. Erityisen hedelmällisiä ovat yhteistyössä oppilaan oman luokanopettajan kanssa kielten toteutetut kieliä vertailevat projektityöt.

Oppiainerajat ylittävä ja aihekohtainen kielitaito

Oppilaat eivät ainoastaan laajenna jokapäiväisestä elämästä tuttuja perusviestintätaitojaan lähtökielellä. He hankkivat myös oppiainerajat ylittävää ja aihekohtaista kielikompetenssia, joka on koulussa ratkaisevan tärkeää eri tekstilajien hallinnan ja kognitiivisen oppimisen kannalta. Oppiainerajat ylittävän kielitaidon avulla oppilas pystyy ymmärtämään ja muotoilemaan monimutkaisia ja abstrakteja asiasisältöjä, tunnistamaan syy-seuraussuhteita ja jäsentämään omia tekstejään. Aihekohtaiseen kielitaitoon kuuluu tiettyjä aihealueita kuvaavia teknisiä termejä, käsitteitä ja ilmaisuja.

Kirjoittaminen

Peruskoulussa kaikki lapset ja nuoret oppivat lukemaan ja kirjoittamaan latinalaisin aakkosin. Kotikielen ja kulttuurin opetuksessa he oppivat lisäksi oman *lähtökielensä* kirjoitusjärjestelmän. Jos se poikkeaa suuresti Sveitsin peruskoulussa opetettavasta kirjoitusjärjestelmästä, nämä kaksi oppimisprosessia kulkevat pitkälti toisistaan riippumatta, eikä niitä tarvitse koordinoida sen tarkemmin. Jos taas kotikielen ja kulttuurin tunneilla opetetaan latinalaisia, kreikkalaisia tai kyrillisiä aakkosia, kotikielen ja kulttuurin opettajan tulee sisällyttää peruskoulun saksan luku- ja kirjoitustaidon oppiminen osaksi opetustaan, jotta oppimisprosesseissa ei synny hämmennystä. Opettajan tulee tuntea erot saksalaisiin aakkosiin ja osata esittää ne. Jos luku- ja kirjoitustaidon oppiminen tapahtuu molemmissa kielissä samanaikaisesti (kaksikielinen luku- ja kirjoitustaito), opettajan tulee ottaa selvää oppilaan oman luokan luku- ja kirjoitustaidon tilasta ja opetusmenetelmistä. Jos mahdollista, hän sopii käytänteistä oppilaan oman luokanopettajan kanssa.

Monikielisyyden didaktiikka

Kotikielen ja kulttuurin opetuksessa kuten ei myöskään peruskoulun kielenopetuksessa tavoitteena ei ole täydellinen *kaksi- tai monikielisyy*s, vaan *toiminnallinen monikielisyy*s. Luvun «Kielet» didaktisissa huomioissa kerrotaan, mitä opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] mukaan tällä tarkoitetaan: «*Toiminnallinen monikielisyy*s sisältää ajatuksen monipuolisesta, dynaamisesta kielitaidosta, joka käsittää eri tasoista osaamista eri osaamisalueilla ja kielillä, mikä mahdollistaa sujuvan kielellisen toiminnan eri tilanteissa. Kieltä oppiessaan oppilaat palaavat jo oppimaansa ja laajentavat näin monikielistä osaamistaan tehokkaasti».

Monikielinen kielitaito koostuu kahdesta tai useammasta kielestä, jotka painottuvat eri elämänalueilla (esim. koulussa, vapaa-ajalla, perheen kesken) ja jota käytetään keskustelukumppanin ja kontekstin mukaan. Usein yksi kieli on hallitseva, ja oppilas käyttää sitä taitavammin, useammin ja mieluiten kuin toista kieltä tai toisia kieliä. Hallitseva kieli voi muuttua ajan myötä. Usein lähtökieli tai perheessä käytetty kieli on hallitseva koulun alkuun asti, kun taas saksan kielen merkitys kasvaa oppilaalle koulun aikana ja voi muuttua hallitsevaksi kieleksi. Pääsääntöisesti monikieliset ihmiset eivät pidä kieliään ja kielialueita tiukasti toisistaan erillään, vaan hyödyntävät koko kielellistä repertuaariaan ja käyttävät kieliä strategisesti ja joustavasti.

Usein havaittavia «kielisekoituksia» *lähtökielen* ja (sveitsin)saksan välillä ei pidä kategorisesti estää ja välttää. Ne vastaavat kahden kielen parissa kasvamisen tilannetta, ja niistä voi olla hyötyä monin tavoin (esim. ymmärtämisen apuvälineenä, kuilujen kuromisessa umpeen, leikkimielisenä toimintana) (vrt. lähtötekstiin «Umgang mit Dialekt und Standardsprache» der Reihe Materialien für den herkunftssprachlichen Unterricht, Zentrum IPE, Pädagogische Hochschule Zürich).

Osaamisalueet

Osaamisalueisiin liittyvä huomautus

Seuraavat osaamisalueet ja taidot on poimittu opetussuunnitelma 21:stä [Lehrplan 21]. Niillä tarkoitetaan luonnollisesti *lähtökielen* osaamista.

Erityistaitojen ja sitä vastaavan sisällön määrittely (jako osiin ja osaamistasoihin) on yksittäisen kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjän tehtävä.

Kuunteleminen

- Oppilas ymmärtää kuunnellusta aineistosta oleelliset tiedot.
- Oppilas kykenee seuraamaan keskustelua ja osoittamaan sen.
- Oppilas ymmärtää puhutusta kielestä keskeisiä tietoja.

Puhuminen

- Oppilas osaa hyödyntää puhemotoriikkaa, artikulaatiota ja äänenkäyttöä tarkoituksenmukaisesti. Hän osaa aktivoida produktiivisen sanavarastonsa ja lauserakenteet kohtuullisen sujuvan puheen tuottamiseksi; yhä enemmän *lähtökielen yleiskielellä*.
- Oppilas pystyy osallistumaan aktiivisesti keskusteluun ja aloittaa vuoropuhelun.
- Oppilas osaa ilmaista itseään yksinpuhelutilanteissa (esim. esitelmän pitäminen, runon lausuminen jne.) asianmukaisesti ja ymmärrettävästi.
- Oppilas kykenee refleктоimaan puhe-, esiintymis- ja keskustelukäyttäytymistään.

Lukeminen

- Oppilaalla on *lähtökielen* peruslukuvalmiudet.
- Oppilas osaa poimia ikäänsopivista ja taitotasoa vastaavista asiateksteistä keskeisiä tietoja.
- Oppilas pystyy lukemaan iänmukaista ja taitotasoa vastaavaa kirjallisuutta ja keskustelemaan lukemastaan sekä kehittämään lukustrategioitaan.
- Oppilas kykenee refleктоimaan lukukäyttäytymistään ja lukemiseen liittyviä kiinnostuksen kohteita.

Kirjoittaminen

- Oppilas osaa ilmaista itseään *lähtökielellä* kirjallisesti ikäänsä ja edellytyksiään vastaavalla tasolla. Tähän sisältyy myös kasvava yleiskielen käytön varmuus. Oppilaalla on esimerkiksi käytössään laaja repertuaari lauserakenteita ja riittävä sanavarasto.
- Oppilas tuntee monenlaisia tekstimalleja ja osaa käyttää niitä omassa tekstin tuottamisessaan hyödyksi rakenteen, sisällön, kielen ja muodon osalta.
- Oppilas osaa – iänmukaisen ohjeistuksen, ohjauksen ja mallien avulla – rakentaa tekstin mielekkäällä ja ymmärrettävällä tavalla.
- Oppilas kykenee – edellytystensä ja ikänsä puitteissa – muotoilemaan tekstinsä mahdollisimman oikeaoppisella yleiskielellä.
- Oppilas osaa pohtia omaa kirjoitusprosessiaan ja kirjoitustuotostaan ja arvioida sen laatua.

Painopisteenä kieli

- Oppilas pyrkii ymmärtämään sopivien kysymysten ja tehtävien avulla *lähtökieltään* (esim. kieliopillinen suku, monikko- ja aikamuotojen muodostus, *murteet*, historia jne.). Vertailu saksaan ja mahdollisesti muihin koulussa opetettuihin tai puhuttuihin kieliin auttaa hahmottamaan ja tunnistamaan *lähtökielen* erityispiirteitä (*kielitietoisuus / language awareness*).
- Oppilaat pääsevät myös tutkimaan kielen käyttöä ja vaikutusta.
- Oppilaat kartuttavat ja harjoittavat kouluvuosien aikana ortografista ja kielioppitietämystään.

Painopisteenä kirjallisuus

- Oppilas tuntee *lähtökulttuurinsa* ikätasoista kirjallisuutta (loruja, laulujen tekstejä, kertomakirjallisuutta, runoja, suullisia tarinoita jne.).
- Oppilas kykenee keskustelemaan näistä teksteistä ja niiden ymmärtämisestä.
- Oppilas tuntee *lähtömaansa* kirjallisuutta (historiaa ja merkkihenkilöitä jne.).
- Oppilas osaa vertailla eri kielistä ja *kulttuureista* peräisin olevia temaattisesti toisiinsa liittyviä tekstejä.
- Oppilas oppii, tunnistaa ja reflektoi kirjallisten tekstien ominaispiirteitä ymmärtäen niiden sisällön, muodon ja kielen olevan tarkoituksellisesti suunniteltuja tuottamaan esteettisiä vaikutuksia. Hän tuntee kirjallisuusgenren ja -lajien keskeiset ominaispiirteet.

5 Aihealue «Luonto, ihminen, yhteiskunta»

Huomautus

Aihealue luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG) käsittää neljä sisällöllistä näkökulmaa, jotka ovat luonto ja tekniikka (NT), talous, työ, kotitalous (WAH), tilat, ajat, yhteiskunnat (RZG) sekä uskonnot, kulttuurit, etiikka (RKE). Ensimmäisellä ja toisella tasolla nämä neljä sisällöllistä näkökulmaa on koottu yhteen aihealueeseen. Luonto, ihminen, yhteiskunta käsittää siis koko aihealueen ensimmäisestä kolmanteen tasoon sekä aihealueen opetussuunnitelman ensimmäisestä toiseen tasoon. Kolmannessa tasossa nämä neljä näkökulmaa esitetään kulloisessakin erillisessä aihealueessa.

Aihealueen merkitys ja tavoitteet

Oppilas laajentaa valmiuksiaan elää kunnioittavasti yhdessä erilaisista *kulttuurillisista* taustoista tulevien ihmisten kanssa, neuvotella kompromisseja ja ratkaista ristiriitoja rauhanomaisesti. Ennakkoluuloton ja refleктоiva vertailu edistää *kulttuurienvälisiä taitoja*, olipa kyse eri lähtömaiden, *murteiden*, kielten ja uskontojen välisestä vertailusta tai *lähtömaiden* ja Sveitsin tai *lähtömaiden* ja muiden maiden välisestä vertailusta. Opetus kannustaa avoimeen ja suvaitsevaiseen asennoitumiseen. Vertailussa vältetään stereotyyppittelyä ja syrjintää. Esimerkiksi yksittäistä lasta ei pitäisi koskaan ymmärtää tietyn uskonnon, etnisen alkuperän tai kielen edustajana.

Kotikielen ja kulttuurin tunneilla oppilaat käsittelevät tilannettaan kaksi- tai *monikielisinä* lapsina ja nuorina maahanmuuttaja- tai *monikielisistä* perheistä. He kokevat yhteisen *lähtökielen* yhdistävänä tekijänä ryhmässä. Heidän henkilökohtaiset kokemuksensa *lähtömaasta* ja suhteensa siihen ovat erilaisia. Tunneilla huomioidaan erot saman lähtömaan sisällä uskonnollisen vakaumuksen, maailmankuvan, sosiaalisen aseman, kielen (*dialektiset* variaatiot, *monikielisyys*)(variaatiot, ja paikallisen maantieteen geografian suhteen.

Oppitunneilla käsitellään Sveitsin ja *lähtömaan* arvoja. Kun oppilaat tulevat tietoisiksi yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista, he pystyvät selvittämään omia arvojaan suhteessa monimuotoisuuteen. Tämä prosessi edistää itsenäisen persoonan kehittymistä ja mahdollistaa erilaisten viitekehysten integroinnin omaan persoonaan. Samalla se vahvistaa oppilaan itsetuntoa.

Oppitunneilla käsitellään erilaisia aihealueita ja syvennetään eri *kulttuurien* tuntemusta. Konkreettiset tilanteet mahdollistavat yhdistelemään aiheita toisiinsa ja vertailemaan niitä.

Oppitunneilla reflektoidaan kokemuksia, jotka syntyvät maastamuuton ja maahanmuuton myötä ja jotka liittyvät jokapäiväiseen elämään *monikulttuurisessa* yhteiskunnassa.

Oppilaat tutustuvat *lähtömaidensa* historiaan ja maantieteeseen esimerkkien avulla. He vertaavat oppimaansa *lähtömaan* ja Sveitsin nykyelämään.

Tunnilla oppilaat oppivat uusia termejä, jotka he omaksuvat tiedon rakennuspalikkoina ja jotka samalla laajentavat heidän kielitaitoaan. Opettajalta edellytetään korkeatasoista kielitietoisuutta, jotta hän voi kohdennetusti ja eksplisiittisesti tarjota tarvittavia idiomeja ja erikoissanastoa oppitunneilla ja harjoituttaa niitä.

Osaamisalueet

Osaamisalueisiin liittyvä huomautus

Seuraavat taidot kohdistuvat erityisesti kotikielen ja kulttuurin opetukseen ja on muotoiltu myös sen mukaisesti. Näin kotikielen ja kulttuurin opetuksen erityispiirteet tulevat huomioiduiksi. Taustalla olevat pääperiaatteet löytyvät myös opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] kohdasta, jossa määritellään eri taitoja. Seuraavassa luettelossa kotikielen ja kulttuurin opetuksen erityispiirteet yhdistetään opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] vastaaviin taitomääritelmiin. Opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] aihealueen luonto, ihminen, yhteiskunta ((NMG), tasot 1 ja 2) sekä kolmannen tason aihealueiden uskonnot, kulttuurit, etiikka (RKE), tilat, ajat, yhteiskunnat (RZG), talous, työ, kotitalous (WAH) sekä luonto ja tekniikka (NT) lisätarkastelu on kuitenkin järkevää. Kuten muissakin oppiaineissa, oppilaan tulisi olla hankkinut taidot kielissä oppivelvollisuuden päättymiseen mennessä.

Luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG) – Uskonnot, kulttuurit, etiikka (RKE)

- Oppilas osaa kuunnella muita, tunnistaa tunteita ja eläytyä toiseen. Oppilas tarkastele jatkuvasti kuvaa, joka hänellä on itsestään ja muista.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.10: «Yhteisö ja yhteiskunta – Yhdessä eläminen ja vaikuttaminen»

RKE.5: «Minä ja yhteisö – Elämän ja yhdessä elämisen rakentaminen»

- Oppilas käsittelee *lähtömaansa* erilaisia *elämismaailmoja* perustellusti ja kehittää avoimuutta niitä kohtaan. Hän osaa reflektoida eri *elämismaailmoihin* kuulumisen tunteita ja integroida ne persoonallisuuteensa. Oppilas löytää rakentavan tavan käsitellä eriäviä lojaliteetteja.
- Oppilas oppii huomaamaan, että ihmisten välisessä rinnakkaiselossa molemminpuolinen toisen huomion ottaminen ja sääntöjen noudattaminen on korvaamattoman tärkeää. Oppilas tiedostaa kuitenkin myös sen, että säännöt perustuvat arvoihin ja normeihin ja niitä voi muuttaa ja ne muuttuvat.
- Hän osaa myös tunnistaa, että vastaukset moniin perustavanlaatuisiin kysymyksiin liittyvät henkilökohtaisiin arvoihin ja maailmankatsomuksiin. Oppilas tuntee *lähtömaansa* ja Sveitsin tärkeät arvot ja perinteet ja reflektoi, mihin henkilökohtaiset arvot ja maailmankatsomukset liittyvät. Oppilas tuntee *lähtömaan* ja Sveitsin keskeiset arvot ja perinteet ja reflektoi niitä.
- Oppilas osaa myös nimetä omia ja toisten tunteita ja keskustella uusista haasteista. Perustiedot ihmisen henkisistä, psyykkisistä ja fyysisistä prosesseista ja vastaava *lähtökielen* sanasto auttaa oppilasta syventämään ymmärrystään itsestään ja lähimmäisistään sekä jäsentämään omaa elämää. Oppilaalla on hallussa tarvittavat käsitteet, joiden avulla hän voi puhua henkilökohtaisista havainnoistaan, tarpeistaan ja asioistaan.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.11: «Peruskokemusten, arvojen ja normien tutkiminen ja reflektointi»

RKE.1: «Eksistentiaalisten peruskokemusten reflektointi»

RKE.2: «Arvojen ja normien selittäminen ja vastuu päätöksistä»

- Käsittelemällä tietoisesti kokemuksia perheestä, ystävyssuhteista, koulusta, *lähtömaasta*, omasta etnisyydestä ja uskonnollisista instituutioista oppilas saa käsityksen sosiaalisten kontekstien ja vuorovaikutuksen monimuotoisuudesta. Hän pystyy tunnistamaan, että yksilö on osa yhteisöä ja että yhteisö vaikuttaa häneen ja hän yhteisöön.
- Oppilas on tullut tutuksi *lähtömaansa* kanssa. Oppilas tapaa *lähtömaassaan* ja Sveitsissä eri väestöryhmiin kuuluvia ihmisiä mahdollisimman avoimesti. Hän pyrkii ymmärtämään heidän arvojaan ja elämäntapojaan. Oppilas pystyy tunnistamaan muiden ihmisten ja omat ennakkoluulot ja käsittelemään niitä rakentavasti.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.12: «Uskontojen ja maailmankatsomusten kohtaaminen»

RKE.3: «Uskontojen jälkien ja vaikutusten tunnistaminen kulttuurissa ja yhteiskunnassa»

RKE.4.4: «Uskontojen ja maailmankatsomusten käsittely»

Luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG) – Tilat, ajat, yhteiskunnat (RZG)

- Maantieteelliset, taloudelliset ja ekologiset oppisisällöt laajentavat *lähtömaan* tuntemusta. Vastaava perehdyttävä tieto auttaa oppilasta syventämään käsitystä kokonaisvaltaisemmin. Oppilas oppii järjestämään ja painottamaan eri lähteistä saatua tietoa. Tämä auttaa heitä tulemaan paremmin toimeen *lähtömaassaan*.
- Oppilas tunnistaa, että ihmiset vaikuttavat kehityskulkuihin tunteillaan, ajatuksillaan ja teoillaan. Hän pystyy käsittelemään paikallisia, kansallisia ja globaaleja ongelmia ja näkemään niiden vaikutuksen välittömään elinympäristöönsä.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.7: «Elämäntapojen ja elinympäristöiden tunnistaminen ja vertailu»

RZG.2: «Elämäntapojen ja elinympäristöiden kuvaaminen»

RZG.3: «Ihminen – Ympäristösuhteiden analysoiminen»

- Oppilas saa jäsenyneemmän kuvan omasta *lähtömaastaan* refleктоimalla sitä ja vertailemalla sitä Sveitsiin itsenäisen tutustumisen, kuvien, karttojen ja muun median avulla (esim. lähtökieliset verkkosivustot).

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.8: «Ihminen tilojen käyttäjänä – hahmottaminen ja vaikuttaminen»

RZG.4: «Tilojen hahmottaminen»

- Oppilas tuntee ja arvostaa *lähtömaansa* nykyistä ja mennyttä kulttuuriperintöä.
- Hän hahmottaa tapahtumia, kehityskulkuja ja asioita *lähtömaan* menneisyyteen ja nykyisyyteen perustuvan perustiedon avulla. Maahanmuuttajatausta on tässä keskeisessä roolissa.
- Oppilas tunnistaa valikoitujen esimerkkien avulla, että kaikki kuvailu on subjektiivista ja sisältää arvostusta. Hän ymmärtää, että eri näkökulmia ja kiinnostuksen kohteita voidaan ymmärtää paremmin niiden historiallista taustaansa vasten.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.9: «Ajan, keston ja muutoksen ymmärtäminen – historian ja tarinoiden erottaminen»

RZG.6: «Maailmanhistoriallisten jatkuvuuksien ja murrosten selittäminen»

RZG.7: «Historian kulttuurin analysoiminen ja hyödyntäminen»

- Oppilas ymmärtää, kuinka voi osallistua yhetiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa nykyiseen ja tulevaan kehitykseen sekä ottaa vastuuta siitä.
- Hän tuntee keskeiset ihmisoikeudet, mukaan lukien lasten oikeudet, ja toimii niiden mukaisesti.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.10: «Yhteisö ja yhteiskunta – Yhdessä eläminen ja vaikuttaminen»

RZG.8: «Demokratian ja ihmisoikeuksien ymmärtäminen ja niiden edistäminen»

Luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG) – Talous, työ, kotitalous (WAH)

- Oppilas käsittelee *lähtömaansa* elämän- ja työtapoja ja vertailee niitä Sveitsiin.
- Oppilaalla on käsitys politiikan, talouden ja *kulttuurin* yhteydestä toisiinsa.

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.6: «Työ, tuotanto ja kulutus – Tilanteiden tutkiminen»

WAH.1: «Tuotanto- ja työympäristöjen tutkiminen»

WAH.3: «Kulutukseen vaikuttaminen»

Luonto, ihminen, yhteiskunta (NMG) – Luonto ja tekniikka (NT)

- Oppilas kykenee arvioimaan luonnon, tekniikan ja ihmisen vuorovaikutusta yleisten säännönmukaisuuksien puitteissa.
- Hän käsittelee luontoon ja tekniikkaan liittyviä aiheita ja laajentaa asiaankuuluvaa *lähtökielen* sanavarastoaan.

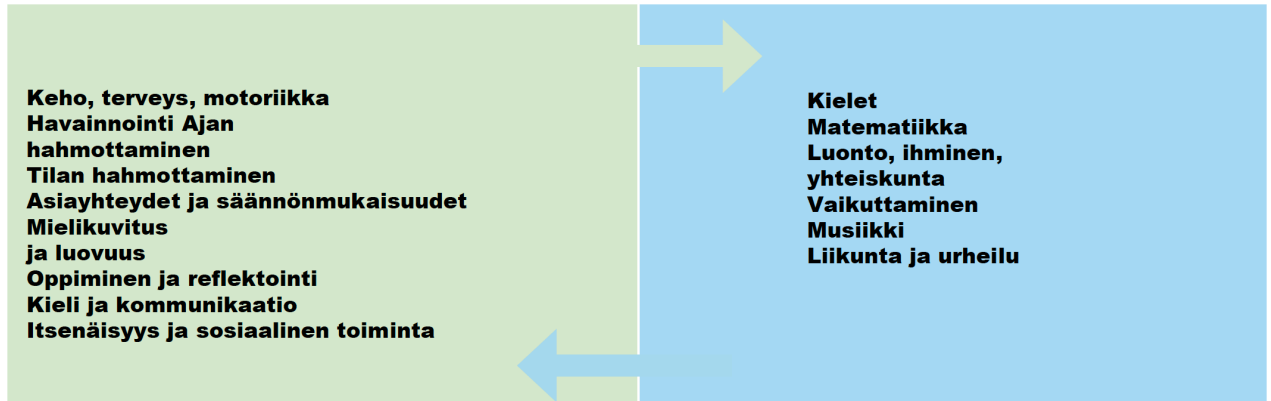
Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

NMG.2: «Eläimiin, kasveihin ja elinympäristöihin tutustuminen ja niiden suojeleminen»

NMG.5: «Teknisen kehityksen ja teknisten toteutusten hyödyntäminen, arviointi ja soveltaminen.»

NT.1: «Tieteen ja tekniikan luonteen ja merkityksen ymmärtäminen»

6 Tietoa opetuksesta eri tasoilla

Kuva 2: Kehityssuuntautuneet lähestymistavat ja aihealueet
(vrt. opetussuunnitelma 21 [Lehrplan 21] , luku «1. tason painopisteet» vastaa «2. tason painopisteitä»).

Kuten luvussa 2.3 on kuvattu, kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteet eroavat opetussuunnitelma 21:stä [Lehrplan 21] siten, että kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteissa opittavia taitoja ei jaotella yksittäisiin osaamistasoihin. Tasoihin perustuvista taitojen ja vastaavien sisältöjen määrittelystä vastaa kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjä. Alla kuvatut sisällöt on tarkoitettu suuntaa-antaviksi hahmotelmiksi eri tasoista.

Useimpia taitoja työtetään kaikissa kolmessa tasossa spiraalimaisesti taitojen rakentuessa toistensa päälle. Jotkin taidot eivät rakennu 1. tasosta alkaen, vaan myöhemmin, sillä niiden kartuttamiseksi on saavutettava tietyt lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät ennakoedellytykset. Jotkin taidot taas saavuttavat tavoitteensa jo ennen 3. tason saavuttamista.

Taso 1

Ensimmäisessä tasossa opetus on vahvasti lapsen kehitykseen suuntautunutta, ja se on etenkin alussa oppiainerajat ylittävää. Leikillä on opetuksessa keskeinen rooli. Tämän huomioimiseksi opetussuunnitelma 21:ssä [Lehrplan 21] esitetään yhdeksän kehitykseen suuntautunutta lähestymistapaa siitä, miten ensimmäisellä tasolla kehitys ja oppiminen voidaan yhdistää.

Esikouluikäinen lapsi oppii aistillisten kokemusten kautta itsenäisesti tai matkimalla. Asiasisältöjä opitaan kulloisissakin asiayhteyksissä. Tilanteissa, joissa lapsi oppii jotain sattumalta ja tahattomasti, opettaja auttaa opitun käsitteellistämiseksi ja muuttamaan opitun eksplisiittiseksi tiedoksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi hyppää portaalta alas, hän oppii termin porras, mutta myös hyppytekniikkaa ja tunteita, kuten pelko ja onnistuminen. Oppitunnit perustuvatkin lasten arkikokemuksiin ja luovat tilanteita, joissa lapsi on aktiivinen toimija ja kokija.

Ne tarjoavat elämyksiä, jotka auttavat lasta pukemaan kuvia ja ideoita sanoiksi ja lauseiksi. Sanaston edistämiseksi otetaan huomioon lapsen *elämismaailman* lisäksi myös toimintaa kuvaavat sanat, jotka liittyvät avaruudelliseen hahmottamiseen (missä, takana, päällä jne.) ja loogiset suhteet (enemmän, vähemmän, yhtä paljon jne.).

Oppitunnit tutustuttavat lapset leikkimielisesti kuvakirjojen ja tekstien maailmaan. Lapsi oppii, että hänen jokapäiväisestä elämästään tutuilla symboleilla, merkeillä ja piktogrammeilla on merkitys.

Lapsi oppii tunnistamaan kirjoitetun kielen ja sen tehtävät. Hän harjoittelee erilaisten kirjoitusvälineiden käyttöä kohdennetusti ja hallitusti. Lapsi alkaa lukea ja kirjoittaa yksilöllisten edellytystensä mukaan.

Ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden oppimisen lähtökohtana ovat arkiset ja henkilökohtaiset kokemukset perheestä, *lähtömaasta* ja Sveitsistä. Sidos perheeseen ja suuntautuminen sen arvoihin on tässä iässä vielä vahva.

Oppitunneilla edistetään kaikkia kielen osa-alueita: kuulemista ja puhumista, lukemista ja kirjoittamista sekä painopistettä kieli ja kielet kuten myös painopistettä kirjallisuus. Opetuksessa käytetään pääasiassa leikinmaisia opetusmuotoja, mutta osittain myös systemaattista ja kohdennettua harjoittelua. Lukemiseen ja kirjoittamiseen tutustuminen nojaa saksan kielen luku- ja kirjoitustaidon opetukseen. Erittäin suositeltavaa on, että kotikielen ja kulttuurin opettaja ja luokanopettaja käyttävät koordinoitusti samoja lähestymistapoja. Joskus voi olla järkevää, että kotikielen ja kulttuurin opettaja vertailee lähtökielen opetuksessa saksalaisia aakkosia lähtökieleen väärinymmärrysten välttämiseksi.

Taso 2

Toisen tason oppilaille vertaisryhmä on erittäin tärkeä. Heille kehittyy tässä vaiheessa luontainen kiinnostus erilaisia kohtaamaan elämäntapoja ja *elämismaailmoita* kohtaan. Heidän suhtautumisensa ympäristöön (perhe, koulu) on yleensä myönteinen, eivätkä he juurikaan kyseenalaista sitä. He ovat yleensä ennakkoluulottomia, avoimia ja spontaaneja omaa ja muita *kulttuureja* kohtaan. He ovat myös kiinnostuneita suhteista ja siteistä perheensä *lähtömaassa*.

Oppitunneilla edistetään kaikkia kielen osa-alueita – kuuntelemista, puhumista, kirjoittamista, lukemista, painopisteenä kieli ja painopisteenä kirjallisuus. Erityistä huomioita kiinnitetään taitojen kehittämiseen erilaisissa vaativissa ja monitahoisissa kielirekistereissä.

Taso 3

Kolmannella tasolla nuoret suhtautuvat yhä kriittisemmin omiin ja ympäristön arvoihin. Tämän seurauksena nuori voi kääntyä pois perinteisistä arvoista ja normeista tai idealisoida niitä. Nuori saattaa usein myös kyseenalaistaa kotikielen ja kulttuurin opetuksen merkityksen.

Kotikielen ja kulttuurin opettaja ymmärtää murrosvaiheen ja tuo kriittisesti erilaisia (elämän)malleja oppitunneille. Näin hän auttaa nuorta järjestämään ajatuksiaan, kehittämään persoonallisuuttaan ja löytämään oman tiensä. Hän tukee nuorta erityisesti integroimaan erilaisia kokemuksia, arvoja ja viiteryhmäsidosia omaan elämäänsä.

Tunneilla huomioidaan nuorten yksilölliset tiedot ja taidot. Oppilaita rohkaistaan jakamaan *kulttuurienvälistä* ja *kulttuurista* tietämystään kotikielen ja kulttuurin tunneilla, perusopetuksessa ja koulun ulkopuolella.

Suullinen ja kirjallinen viestintä, kielitietoisuus ja mediakasvatus ovat tärkeässä asemassa oppitunneilla. Nuoret saavat tilaisuuden käyttää hankkimiaan taitoja eri kielellä (*lähtökieli*; saksa, ranska, englanti), muodostaa analogioita ja yhdistellä tietoja toisiinsa. Näin he voivat laajentaa kielellisiä ja toiminnallisia taitojaan.

Oppitunnit auttavat nuorta kehittämään ammatteihin liittyviä näkökulmia ja integroitumaan työelämään ja sveitsiläiseen yhteiskuntaan. Eritoten ne kannustavat nuorta havaitsemaan ja käyttämään *kaksi- tai monikielistä* ja *kulttuurienvälisiä valmiuksia* lisäresurssina.

7 Sanasto

Seuraavassa kuvataan, miten keskeiset termit ymmärretään tässä tekstissä. Ellei toisin mainita, seuraavat selitykset perustuvat Zürichin kantonin opetushallituksen kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteisiin ja EDK:n pääsihteeristön julkaisuun lähtökielen opetuksesta (*Unterricht in Heimatlicher Sprache*).

Kaksikielisyys

→ Katso *toinen kieli*.

Murre

Murre tai dialekti on paikallinen tai alueellinen variaatio (esim. sveitsinsaksa) yleiskielestä (esim. saksa).

Se voi poiketa enemmän tai vähemmän *lähtökielen* vastaavasta *yleisvariantista* ja joskus toimia alueen *paikallisena kielenä*.

Ensikieli (L1), lähtökieli

Ensikiellellä tarkoitetaan kieltä, joka toimii henkilön sosialisatiokielenä eli kieltä, jonka henkilö oppii kronologisesti ensimmäisenä. Arkikielessä tätä kutsutaan myös «*äidinkieleksi*». Monet lapset oppivat ensimmäisenä kielenään useamman kuin yhden kielen. Silloin kun henkilöllä on useita ensikieliä, puhutaan simultaanisesta kaksikielisydestä. Ensikieli voi säilyä hallitsevana kielenä koko elämän ajan, mutta se voi myös menettää jonkin verran merkitystään, varsinkin silloin, kun se ei vastaa asuinpaikan opetuskieltä ja paikalliskieltä.

Henkilön lähtökieli on se kieli tai murre, jota pidetään *lähtömaan* tai lähtöalueen paikallisena *yleisvarianttina*. Jos henkilö kuuluu toiseen tai kolmanteen maahanmuuttajasukupolveen, hänen lähtökielensä ei välttämättä ole hänen ensikiensä.

Erikoiskieli

Erikoiskieli on muunnelma *lähtökielen yleiskielestä*, ja sille on ominaista aihekohtainen sanasto.

Vieras kieli

Vieras kieli on kieli, jota opitaan oman ensikielen lisäksi ja sen alueen ulkopuolella, jossa sitä pidetään *paikallisena kielenä*. Vieras kieli eroaa siis toisesta kielestä, joka opitaan kohdekielisessä maassa. Tiettyjen vieraiden kielten opetus on julkisen koulun tehtävä. Sveitsin kantonien julkisissa kouluissa opetetaan vieraina kielinä yleensä maan muiden osien virallisia kieliä ja englantia.

Toiminnallinen monikielisyys

Toiminnallinen monikielisyys tarkoittaa ihmisen kykyä kommunikoida useilla kielillä tilanteeseen ja tarpeisiin sopivalla tavalla. Tällainen kielitaito edustaa vastakkaista käsitystä tasapainoiselle, symmetriselle *monikielisyydelle*. Toiminnallista *monikielisyyttä* arvostamalla tunnustetaan, että kielitaito muodostuu erilaisista, eri lailla kehittyneistä kielitaidon perusvalmiuksista. Aina ei siis tarvitse saavuttaa korkeinta tasoa jokaisessa perustaidossa. Joskus omien tarkoituspereiden toteuttamiseen riittää, että hallitsee vain tietyt valmiudet ja osaa käyttää niitä toiminnallisesti. Toiminnallisen *monikielisyyden* opettaminen on yksi julkisen koulujärjestelmän tavoitteista.

Lähtömaa, lähtövaltio

Lähtömailla tarkoitetaan niitä valtioita, joissa henkilö tai hänen huoltajansa (tai muu sukulainen) on asunut tai asuu edelleen. Ihmisten yhteys lähtömaahan voi olla eriasteista, mikä voi riippua esimerkiksi kulloisestakin maahanmuuttajasukupolvesta.

Yleiskieli

→ Katso *lähtökielen yleisvariantti*.

Identiteetti, kaksois-/monikulttuurinen identiteetti

(Yksilöllisellä) identiteetillä ymmärretään yksilön ainutlaatuisuus ja minän itsetietoisuus. Identiteetit ovat prosessinomaisia ja dynaamisia. Ne syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, erityisesti kielen kautta. Kaksois-/monikulttuurinen identiteetti ymmärretään subjektiivisena tunteena siitä, että kuuluu samanaikaisesti kahteen (tai useampaan) eri kollektiiviin ja samaistuu osaan niiden arvoista ja asenteista.

Integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä prosessia, jossa ihmiset ja ryhmät, joilla on erilainen sosiaalinen, *kulttuurinen* ja kielellinen tausta, saavuttavat tasavertaisen sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden yhteiskuntaan ja että heidän erityistä kielellistä ja *kulttuurista* taustaansa kunnioitetaan.

Taidot

«Taitojen» määritelmä luvussa opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] «perusteet» pohjautuu Franz E. Weinertin käsitykseen taidoista ja osaamisesta. Hänen mukaansa taidot sisältävät «useita sisällöllisiä ja prosessiin liittyviä puolia: kykyjä, valmiuksia ja tietoa, mutta myös halukkuutta, käsityksiä ja asenteita. [...] Osaamisen eri puolet ovat luonteeltaan niin tiettyyn aihepiiriin liittyvää kuin laajempaa taidokkuutta. Aihekohtainen osaaminen kuvaa oppiainekohtaista tietoa ja siihen liittyviä kykyjä ja taitoja. Oppiainerajat ylittävillä taidoilla tarkoitetaan tietoja ja taitoja, joilla on tärkeä merkitys koulussa ja sen ulkopuolella tapahtuvassa oppimisessa. Nämä sisältävät henkilökohtaisia, sosiaalisia ja metodologisia taitoja.»

Kulttuuri

Kulttuuri määritellään näissä opetussuunnitelman perusteissa yhteiskuntaa tai etnistä ryhmää luonnehtivien ainutlaatuisten henkisten, aineellisten ja emotionaalisten aspektien kokonaisuutena. Se ei käsitä ainoastaan taidetta ja kirjallisuutta, vaan myös elämäntavat, ihmisen perusoikeudet, arvojärjestelmät, perinteet ja uskonnot. Yksilöitä ei voida pelkistää kulttuurinsa tai etnisen ryhmänsä edustajaksi. Heillä ei siis välttämättä tarvitse olla tiettyjä ominaisuuksia, piirteitä tai käyttäytymismalleja vain siksi, että he kuuluvat tiettyyn kulttuuriin. Myöskään yhteiskunnan tai etnisen ryhmän kulttuuri ei ole yhtenäinen, staattinen tai valmis. Pikemminkin kulttuuriset käytännöt tuottavat jatkuvasti uusia merkityksiä, ja erilaiset kulttuuriset käytännöt sekoittuvat toisiinsa.

Elämismaailma

Opetussuunnitelman perusteissa elämismaailma ymmärretään kaikkien niiden asioiden, tapahtumien ja olosuhteiden kokonaisuutena, joiden kanssa ihmiset ovat tekemisissä nykyhetkessä. Elämismaailma on vain osa koko maailmaa, ja se riippuu yksilön kulloisestakin elämäntilanteesta. Opetussuunnitelman perusteissa ei tehdä selkeää eroa *kulttuurin* ja elämismaailman välille, mutta jälkimmäisen käsitteen kohdalla korostetaan enemmän yksilön suhdetta tämän nykyisyyteen ja omaan toimintaansa ja puheeseensa.

Paikallinen kieli

Paikallinen kieli on kieli, jolla suurin osa paikallisesta väestöstä kommunikoi. Sveitsissä paikallisia kieliä ovat joko sveitsinsaksan *murteet* tai ranskan, italian tai romanian kielet.

Monikielisyys, monikielinen

Termi monikielisyys viittaa ilmiöön, joka tarkoittaa kolmen tai useamman kielen osaamista. Sillä voidaan viitata sekä yksilöihin että kokonaisiin yhteiskuntiin. Sveitsissä tätä käytetään joskus kuvaamaan ilmiötä, jossa puhutaan neljää kansalliskieltä. Nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa monikieliselä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla on useamman kielen passiivista tai aktiivista osaamista riippumatta siitä, mikä on hänen yksilöllinen suhteensa näihin kieliin (*ensikieli, toinen kieli, lähtökieli, vieras kieli*). Tässä mielessä monikieliseksi katsotaan esimerkiksi myös lapsi, joka puhuu saksaa *ensikielenään* ja lisäksi kahta *vierasta kieltä*.

→ Katso myös *kaksi- ja monikielisyys*.

Äidinkieli

Äidinkielellä tarkoitetaan kieltä, joka opitaan ensimmäisenä, eli *ensikieltä*. Termi on epätarkka, koska siinä oletetaan, että vain äidillä on ratkaiseva merkitys ensimmäisen kielen omaksumisessa. Opetussuunnitelman perusteissa puhutaankin ainoastaan *ensikielestä*.

Kielitietoisuus (Language Awareness)

Kielitietoisuudella (Language Awareness) tarkoitetaan eksplisiittistä tietoa kielestä, kielen tietoista havainnointia sekä tietoisuutta kielenkäytöstä ja kielenoppimisprosesseista. Tähän sisältyy metakielellinen viestintä, kuten kielten erottelu tai sekoittuminen, sekä kielten vertailu esimerkiksi *ensimmäisen ja toisen kielen* välillä ja yleiskielen ja

murteen välillä. Kielitietoisuuden pedagogisiin tavoitteisiin kuuluvat uteliaisuus ja kiinnostus kieltä ja kieliä kohtaan, kielellisen monimuotoisuuden huomioiminen ja tunnustaminen (luokassa ja yhteiskunnassa) sekä kielen ja vuorovaikutuksen moniulotteinen tarkastelu.

Lähtökielen yleisvariantti

Kielen standardoitu versio, joka on määritelty sanakirjoissa ja kieliopissa sitovaksi, on *lähtökielen* yleisvariantti. Tätä kutsutaan joskus myös kirjakieleksi, kirjoitetuksi kieleksi tai *yleiskieleksi* ja se erotetaan *murteista*. Jos yleisvarianttia käytetään aina tietyissä tilanteissa (esim. virallisissa), mutta muuten jokapäiväisessä elämässä puhutaan *murretta*, kutsutaan sitä diglossiaksi. Yleisvariantin hallintaa pidetään kielenopetuksen pää tavoitteena julkisessa koulussa ja kotikielen ja kulttuurin opetuksessa.

Kulttuurienväliset valmiudet, kulttuurienvälinen oppiminen

Kulttuurienvälisillä valmiuksilla tarkoitetaan kykyä toimia menestyksekkäästi vuorovaikutuksessa eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten kanssa. Niitä voidaan kehittää kulttuurienvälisen oppimisen avulla ja kartuttamalla kokemuksia erilaisista *elämismailmoista*.

Toinen kieli (L2)

Toinen kieli on kieli, joka opitaan kronologisessa järjestyksessä toisena. Maahanmuuttajataustaisille henkilöille tämä on usein kieli, jonka avulla he voivat osallistua sosiaaliseen elämään ja paikallisen kieliyhteisön kirjalliseen kulttuuriin. Esimerkiksi saksankielisessä Sveitsissä se on saksa. Toisen kielen erottaa *vieraista kielistä* se, että se on yleensä tai aina välttämätön jokapäiväisessä elämässä selviytymisen kannalta. Jos henkilö kuuluu jo toiseen tai kolmanteen maahanmuuttajasukupolveen, *paikallinen kieli* voi olla myös *ensikieli* ja *lähtökieli* toinen kieli, tai toisesta kielestä voi tulla hallitseva kieli kouluvuosien aikana.

Toisen kielen oppiminen

Kielididaktiikassa tehdään ero toisen ja *vieraan kielen* oppimisen välillä. Jos henkilö omaksuu toisen kielen alueella, jossa tätä kieltä puhutaan *paikalliskielenä*, kyseessä on toisen kielen omaksuminen. Vastaavaa kielenopetusta käsitellään omassa kielididaktiikassaan, joka eroaa *ensikielen* ja vieraan kielen oppimisesta käytettävästä didaktiikasta.

Kaksi- tai monikielisyys, kaksi- tai monikielinen

Laajasti ymmärrettynä henkilö on kaksi- tai monikielinen, jos hänellä on kahden tai useamman kielen aktiivinen tai passiivinen taito. Näissä opetussuunnitelman perusteissa kuitenkin käytetään suppeampaa määritelmää, jossa kaksi- tai monikieliseksi määritellään vain henkilöt, jotka puhuvat saksaa ja yhtä tai useampaa muuta kieltä kuin saksaa *lähtökielenään*.

8 Liitteet

Liite I: Opetussuunnitelman perusteet Zürichin kantonissa

Tämä liite tarjoaa ensin yleiskatsauksen kotikielen ja kulttuurin opetuksen kantonien välisiin ja oikeudellisiin perusteisiin. Lopuksi Zürichin perusopetusvirasto kuvaa käytäntöä (menettelyt, organisaatio, yhteistyö), joka on kehittynyt kantonissa oikeudellisista edellytyksistä käsin.

Kantonien väliset perusteet

Sveitsin kantonien opetusministerien konferenssi (EDK) on ottanut uudelleen kantaa kotikielen ja kulttuurin opetukseen. Se vahvistaa 24. lokakuuta 1991 annetussa «suosituksissaan *maahanmuuttajataustaisten lasten* koulutuksesta» heidän perusoikeutensa «lähtömaansa kieleen ja kulttuuriin». EDK suosittelee, että opetuksesta vastuussa olevat kantoni- ja paikallisviranomaiset toimivat seuraavasti:

- Kotikielen ja kulttuurin opetusta tuetaan sopivalla tavalla ja mahdollisuuksien mukaan integroimalla opetusajaksi opetusta vähintään kaksi oppituntia viikossa.
- Opetukselle tarjotaan maksutta tarvittavat opetustilat.
- Peruskoulujen ja kotikielen ja kulttuurin opetushenkilöstön välistä yhteistyötä edistetään.
- Kotikielen ja kulttuurin opetukseen osallistuminen ja tarvittaessa arvosana osoitetaan koulutodistuksessa.
- Maahanmuuttajataustaisille vanhemmille tiedotetaan koulutustarjonnasta.
- Kotikielen ja kulttuurin tunneilla hankittu lähtökielen taito huomioidaan arvioitaessa oppilasta ja tehtäessä ylennys- ja valintapäätöksiä.

Myös vuonna 2004 laaditussa kielenopetusta koskevassa strategiassaan EDK korostaa maahanmuuttajataustaisten lasten *lähtökielen* edistämistä kotikielen ja kulttuurin opetuksessa (ks. kielteopetus oppivelvollisuuskoulussa: Strategie der EDK und Arbeitsplan für die gesamtschweizerische Koordination vom 25. März 2004). Pakollisen kouluopetuksen yhdenmukaistamista koskevalla kantonien välisellä sopimuksella (Interkantonale Vereinbarung über die Harmonisierung der obligatorischen Schule (HarmoS)) pyritään samaan tavoitteeseen, sillä konkordaattikantonit sitoutuvat antamaan organisatorista tukea uskonnollisesti ja poliittisesti neutraaleille kotikielen ja kulttuurin kursseille (vrt. HarmoS 14. kesäkuuta 2007). Vuodesta 2011 lähtien liitto on tukenut kotikielen ja kulttuurin opetusta koskevia hankkeita 5. lokakuuta annetun kielilain puitteissa (vrt. liittovaltion laki kansallisista kielistä ja kieliyhteisöjen välisestä viestinnästä (Sprachengesetz, SpG) ja 4. kesäkuuta 2010 annettu asetus kansallisista kielistä ja kieliyhteisöjen välisestä viestinnästä (Sprachenverordnung, SpV)).

Oikeudelliset perusteet Zürichin kantonissa

Zürichin kantonissa kotikielen ja kulttuurin opetusta säännellään oikeudellisesti perusopetusasetuksella:

7. helmikuuta 2005 säädetty perusopetuslaki

§ 15.

- ¹ Hallitus voi hyväksyä koulun ulkopuolisten organisaatioiden tarjoamia paikallisia kotikielen ja kulttuurin kursseja.
- ² Asetuksessa on säädetty hyväksymisen vaatimukset ja niiden seuraukset.

28. kesäkuuta 2006 säädetty perusopetusasetus

§ 13.

- 1 Kotikielen ja kulttuurin kursseilla vieraskieliset oppilaat laajentavat ensikielensä ja lähtömaansa kulttuurin tietojaan.
- 2 Kurssseja järjestävät lähtömaiden suurlähetystöt ja konsulaatit. Opetushallitus voi myös hyväksyä muiden järjestäjien kursseja.
- 3 Kurssit voidaan hyväksyä, mikäli ne ovat opetusneuvoston laatiman opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, poliittisesti ja vakaumuksellisesti neutraaleja ja voittoa tavoittelemattomia. Kurssin laajuus on enintään neljä oppituntia viikossa ja esikouluiässä ja peruskoulun ensimmäisellä luokalla enintään kaksi oppituntia viikossa.
- 4 Opettajalta vaaditaan opettajan pätevyys ja riittävä saksan kielen taito. Hänen tulee myös osallistua pakollisiin täydennyskoulutuksiin.

§ 14

- 1 Kurssit järjestetään, mikäli mahdollista, kouluajan ulkopuolella.
- 2 Kunnat
 - a. tarjoavat mahdollisuuksien mukaan maksutta asianmukaiset tilat,
 - b. antavat luvan oppilaan vapauttamiselle normaaliopetuksesta enintään kahdeksi oppitunniksi viikossa, silloin kun opetus järjestetään normaalina kouluaikana
 - c. ja ilmoittavat opetushallitukselle kurssin järjestämisessä ilmenevistä puutteista.
- 3 Kurssiarvosanat merkitään todistukseen.
- 4 Opetushallitus järjestää opetukseen ilmoittautumisprosessin. Kaikilta muilta osin kurssien järjestäminen ja toteuttaminen, erityisesti rahoitus sekä opetushenkilöstön valinta, palkkaaminen ja valvonta, ovat opetuksen järjestävän tahon vastuulla.

Opetuksen järjestäminen ja toteuttaminen Zürichin kantonissa

Seuraavassa kuvataan Zürichin kantonin kotikielen ja kulttuurin opetuskäytäntöä, joka on kehittynyt kantonissa nykyiseen muotoonsa vallitsevien oikeudellisten olosuhteiden pohjalta. Tämän alaluvun aiheet esitetään tekstin alkuperäiskielen mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Järjestävien tahojen hyväksyminen

Opetushallitus voi hyväksyä koulun ulkopuolisten tahojen järjestämiä kotikielen ja kulttuurin kursseja, mikäli lakisääteiset vaatimukset ja sisäiset säädökset täyttyvät. Hyväksymismenettelystä vastaa ja sen toteuttaa perusopetusvirasto. Jos kyseisessä kielessä on jo hyväksyttyjä kursseja, tulee kyseisen tahon olla yhteydessä kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjään ja pyrittävä yhteistyöhön tämä kanssa. Tavoitteena on yhtenäinen, laaja-alainen kotikielen ja kulttuurin tarjonta kussakin kielessä.

Jotta kyseisen järjestävän tahon kotikielen ja kulttuurin kurssit voidaan hyväksyä, sen on

- varmistettava, että kurssit ovat kotikielen ja kulttuurin opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, poliittisesti ja vakaumuksellisesti puolueettomia,
- että sillä on pätevät kotikielen ja kulttuurin opettajat, joilla on asianmukainen saksan kielen taito,
- että se ei tavoittele voittoa
- ja että se tekee yhteistyötä paikallisten koulujen ja opetushallituksen kanssa.

Arviointi ja todistusmerkintä

Katso luku 3, sivu 9

Valvonta

Kotikielen ja kulttuurin opetuksen valvonnasta pedagogian ja henkilöstön osalta vastaa järjestävä taho. Se kuuluu perusopetusasetuksessa säädettyjen seikkojen osalta kouluneuvoston (Schulpflege) alaisuuteen.

Opetuksen järjestäjän vastuulla on seurata opetukseen osallistumista ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin laiminlyönteiden osallistujien kohdalla. Sen on pyynnöstä annettava kouluneuvostojen (Schulpflegen) tarkastaa opetukseen osallistuminen ja päästettävä ne seuraamaan oppitunteja. Myös peruskoulun opettajilla, jotka vapauttavat lapset perusopetuksesta kotikielen ja kulttuurin opetusta varten, on tarkastusoikeus.

Jos epäkohtia ei voida ratkaista suoraan asianomaisten opettajien kanssa, asiasta keskustellaan kulloisenkin kouluneuvoston ja opetuksesta vastaavan tahon kanssa. Jos vakavia puutteita ei huomautuksista huolimatta korjata, opetushallitus peruuttaa opetusneuvoston (Schulpflege) esityksestä luvan epäkohtien mukaisen opetuksen järjestämiseen perusopetuksen puitteissa.

Rahoitus

Kotikielen ja kulttuurin opetuksen rahoituksesta vastaa opetuksen järjestävä taho. Muutamit harvat kouluyhteisöt myöntävät opetukseen taloudellista tukea tai palkkaavat itse yksittäisiä kotikielen ja kulttuurin opettajia. Useimmissa tapauksissa myös vanhemmat osallistuvat opetuksen järjestämiseen jollain summalla.

Kotikielen ja kulttuurin opettajat

Kotikielen ja kulttuurin opettajien valinta ja palkkaaminen on opetuksen järjestäjän vastuulla.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kotikielen ja kulttuurin opettajat, jotka aloittavat opetustehtävässään kantonissa, täyttävät seuraavat kelpoisuusvaatimukset:

- Opettajalla on riittävä pedagoginen pätevyys (opettajan tutkinto tai vastaava koulutus tai vastaava kokemus ja täydennyskoulutus).
- Opettajalla on riittävä suullinen saksan kielen taito (asianomainen henkilö todistaa kielitaitonsa todistuksella, josta ilmenee yhteisen eurooppalaisen kieliviitekehyksen B1-tason saavuttaminen).
- Opettaja osallistuu opetushallituksen (Volksschulamt) järjestämään tiedotustilaisuuteen.
- Opettaja osallistuu opetushallituksen tarjoamaan johdantokoulutukseen, joka toteutetaan Zürichin opettajankoulutuslaitoksen järjestämänä (Pädagogische Hochschule Zürich).

Jos kotikielen ja kulttuurin opettaja ei täytä edellä mainittuja vaatimuksia, opetushallitus velvoittaa asianomaisen opetuksen järjestäjän ryhtyvän korjaaviin toimenpiteisiin. Opetushallitus voi tarvittaessa evätä kotikielen ja kulttuurin opettajan luvan opettaa kantonissa hyväksyttäviä kotikielen ja kulttuurin kursseja.

Kotikielen ja kulttuurin opettajan opetuksen kannalta on hyödyksi, jos hän voi tutustua paikallisiin kouluolosuhteisiin. Siksi on suositeltavaa, että opetuksen järjestäjä ei vaihda kotikielen ja kulttuurin opettajiaan muutaman vuoden välein («kiertoperiaatteen» välttäminen).

Tiedottaminen ja ilmoittautuminen

Yksittäiset opetuksen järjestäjät, paikalliset koulut ja perusopetusvirasto tiedottaa asianomaisille lapsille ja heidän vanhemmilleen olemassa olevasta opetustarjonnasta. Opetukseen voi osallistua joko esikouluiästä alkaen tai myöhemmin kulloisenkin kielen tarjonnan mukaan. Peruskoulun Opettajat jakavat vanhemmille tammikuussa ilmoittautumislomakkeet.

Vanhemmat ilmoittavat lapsensa suoraan henkilölle, joka koordinoi kyseisen järjestäjän kotikielen ja kulttuurin kursseja. Kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjä ilmoittaa vanhemmille suoraan ja hyvissä ajoin oppitunneista (ajat, paikat, kotikielen ja kulttuurin opettaja) tai vastaavasti siitä, ettei niitä järjestetä. Opetus alkaa yleensä lukuvuoden alussa. Ilmoittautuminen velvoittaa osallistumaan opetukseen säännöllisesti, ja on voimassa siihen asti, kunnes vanhemmat peruuttavat ilmoittautumisen tai kunnes oppivelvollisuus päättyy.

Opetusvälineet ja opetusmateriaalit

Opetusvälineiden hankinta on opetuksen järjestäjän vastuulla.

Kouluyhteisöjä suositellaan tarjoamaan kotikielen ja kulttuurin opettajien käyttöön maksutta teknisiä opetusvälineitä (kopiokone ja – jos sellainen on saatavilla – videotykki/taulutietokone, tietokone, Internet-yhteys ja muut) sekä opetusmateriaalin (liidut, vihkot, paperia ja muuta vastaavaa).

Opetusaika ja opetustilat

Esiopetusikäisten ja peruskoulun ensimmäisellä luokalla olevien lasten kotikielen ja kulttuurin tuntimäärä on enintään kaksi oppituntia ja seuraavilla luokka-asteilla enintään neljä oppituntia viikossa. Mikäli mahdollista kotikielen ja kulttuurin opetus tulee järjestää normaalin lukujärjestysaikataulun puitteissa (klo 8–12 tai 13.30–17). Oppitunnit voidaan pitää myös tavallisten oppituntien aikana. Tässä tapauksessa oppilas vapautetaan kyseiseksi ajaksi normaaliopetuksesta.

Opetuksen järjestäjä tiedustele keväällä paikallisen koulun vastuuhenkilöltä luokkatilaa tulevalle lukuvuodelle ja ilmoittaa toivomansa oppituntien ajankohdat. Lopulliset ajat määrittävät opetuksen järjestäjä ja paikallisen koulun vastuuhenkilö yhdessä.

Kotikielen ja kulttuurin opetus järjestetään periaatteessa julkisen peruskoulun tiloissa, mahdollisimman lähellä oppilaiden asuinpaikkaa. Kouluyhteisöt tarjoavat sopivat opetustilat ilmaiseksi käyttöön mahdollisuuksien mukaan. Kotikielen ja kulttuurin opettajat huolehtivat, että talon sääntöjä noudatetaan.

Opetuksen järjestäjä ilmoittaa lukuvuoden alussa koulun paikallisille vastuuhenkilöille oppituntien lopullisesta järjestelystä (luokat, ajankohdat, tilat ja kotikielen ja kulttuurin opettajat). Opetuksen järjestäjä välittää kyseiset tiedot myös perusopetusvirastoon, jonka tehtävänä on tiedottaa kotikielen ja kulttuurin opetuksesta ja tukea sen koordinoimista.

Yhteistyö kotikielen ja kulttuurin opettajien ja paikallisen koulun välillä

Peruskoulun opettajien ja kotikielen ja kulttuurin opettajien suositellaan olevan yhteydessä toisiinsa. On järkevää, että koulun rehtori kutsuu kotikielen ja kulttuurin opettajat koululla pidettäviin kokouksiin, joissa käsitellään molempia osapuolia kiinnostavia aiheita. Hän voi myös kutsua kotikielen ja kulttuurin opettajat aika ajoin, esimerkiksi kerran vuodessa, tapaamiseen, jossa vaihdetaan kuulumisia ja ajatuksia. Tällaisten tapaamisten tavoitteena voi olla tutustuminen, tietojen vaihtaminen tai yhteisistä asioista keskusteleminen.

Kotikielen ja kulttuurin opetus on peruskoulun tarjoama mahdollisuus. Onkin järkevää, että kotikielen ja kulttuurin opettajat osallistuvat koulun toimintaan ja koulun kehittämisprosesseihin. Erityisesti koulut, joissa on paljon kaksi- tai monikielisiä lapsia, hyötyvät tämän kaltaisesta organisoidusta yhteistyöstä. Tämä voi tarkoittaa yksittäisten lasten tukemista yhdessä, monikielisten ja *kulttuurienvälisten* oppimisprojektien toteuttamista tai yhteistä vanhempien informoimista ja neuvontaa. Yhteistyöstä voivat hyötyä oppilaan oman luokanopettajan lisäksi myös peruskoulun aineenopettajat, kuten saksaa toisena kielenä (DaZ) opettavat opettajat. Kotikielen ja kulttuurin opettajat, joilla on asianmukainen pätevyys,

ovat taitavia *kulttuurienvälisessä* kääntämisessä ja välittämisessä. Kotikielen ja kulttuurin opettajien ottaminen mukaan arviointeihin, jotka koskevat heidän opettamiaan oppilaita, onkin erittäin suositeltavaa. Siitä voi olla hyötyä oppimisen arvioinnissa, koulupaikkahaastatteluissa ja kouluvalintakysymyksissä.

Perusopetusvirasto suosittelee, että koulut, joissa on paljon kaksi- tai monikielisiä lapsia, harkitsisivat kotikielen ja kulttuurin opetusta osana kielellistä tukea ja sisällyttäisivät ne paikalliseen opetussisältöön.

Koulun ja kodin yhteistyön tukeminen

Koulun ja kodin välisellä yhteistyöllä on suuri vaikutus lasten ja nuorten oppimiseen ja koulumenetykseen. Oppimisen onnistumiseen vaikuttaa myönteisesti se, että kotikielen ja kulttuurin opettaja on säännöllisesti yhteydessä huoltajiin, kertovat heille, mitä koulussa tapahtuu ja keskustelevat heidän kanssaan siitä, miten he voivat tukea lapsensa oppimista.

Kotikielen ja kulttuurin opettaja voi tukea peruskoulun opettajaa hänen yhteistyössään vanhempien kanssa. Hän osallistuu esimerkiksi erilaisiin koulun tapahtumiin tai auttaa kääntämään joissain yksittäisissä keskusteluissa. Kotikielen ja kulttuurin opettaja voi myös toimia tilanteissa, joissa vaaditaan *kulttuurienvälisiä* valmiuksia ja tuntemusta kahdesta kielestä ja koulujärjestelmästä. Tällaisesta palveluista tulee sopia erikseen opettajien ja kouluviranomaisten kanssa.

Yhteistyö kouluneuvostojen (Schulpflegen) kanssa

Paikalliset kouluviranomaiset osallistuvat siitä huolehtimiseen, että kotikielen ja kulttuurin opetuksen puitteet perusopetuksessa ovat hyvät. Niitä kehoitetaan nimeämään tarvittaessa henkilö, joka vastaa koordinoinnista kunnassa tai kouluyksikössä. Tämän vastuulla on sopia ajoissa aikatauluista ja tilatarpeista sekä edistää yhteistyötä.

Yhteistyö ja koordinointi kantonitasolla

Perusopetusvirasto vastaa opetushallituksen puolelta kotikielen ja kulttuurin opetuksen koordinoinnista ja hallinnollisesta tuesta. Palveluntarjoajana kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjä nimeää henkilön, joka vastaa koordinoinnista paikallisella ja kantonitasolla sekä toimii yhteistyössä perusopetusviraston kanssa.

On kaksi instanssia, jotka huolehtivat siitä, että tärkeät tiedot tulevat vaihdetuiksi, periaatteelliset ja organisatoriset kysymykset selvitetään ja pedagogisista näkökohdista keskustellaan. Nämä ovat «Kotikieli ja kulttuuri -konferenssi (HSK Konferenz)» ja

«Kotikieli ja kulttuuri -konferenssin komitea (der Ausschuss der HSK-Konferenz)». Kotikieli ja kulttuuri -konferenssissa ovat edustettuina kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjät sekä perusopetuksen edustajat (yksi opettajakunnan edustaja, rehtorit, saksa toisena kielenä -opettajat (DaZ) ja koululautakunnan edustajat). Lisäksi kotikieli ja kulttuuri -komitean (HSK-Ausschuss) kokoukseen osallistuu myös Zürichin opettajankoulutuslaitos (Pädagogische Hochschule Zürich), joka järjestää kotikielen ja kulttuurin opettajien täydennyskoulutusta opetushallituksen toimesta. Kotikieli ja kulttuuri -konferenssin komiteaan osallistuu kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjän valitsevat edustajat.

Kotikielen ja kulttuurin opetuksen järjestäjä raportoi perusopetusvirastolle säännöllisesti järjestämästään opetuksesta. Tätä varten he vastaavat erityisiin kysymyksiin ja toimittavat saksaksi käännettyt opetussuunnitelmat ja muita dokumentteja.

Liite II: Tasot ja teemat – yleiskatsaus

Tämä aiheluettelo on tarkoitettu oppituntien suunnittelun ja toteutuksen tueksi. Se tarjoaa yleiskatsauksen siitä, mitä aiheita milläkin kouluasteella voidaan käsitellä kotikielen ja kulttuurin tunneilla. Se sisältää monia aihe-ehdotuksia. Koska oppitunteja on rajallinen määrä, opettajan on valittava eri aiheiden väliltä.

Aiheet ovat osa opetussuunnitelma 21:tä [Lehrplan 21], ja niitä käsitellään myös perusopetuksen tunneilla. Aihetta vastaava opetussuunnitelma 21:n [Lehrplan 21] osaamisalue on yhdistetty kulloiseenkin aiheeseen seuraavassa luettelossa.

Aihe

Minä ja muut – yhdessä eläminen

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.10](#) | [RKE.1](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Taso 1

- Tutustutaan; tervehtiminen, itsensä esitleminen
- Käytösetiketti ja kohteliaisuus
Esikoulu / koulu: Säännöt, toimiminen ja normit, rituaalit
- Yhdessä tekeminen ja kokeminen; ystävyys; riidat; mitä voin tehdä itse

Taso 2

- Erilaiset ryhmät ja kulttuurit: samanlaiset ja erilaiset säännöt ja arvot, keskinäinen kunnioitus ja toisensa hyväksyminen sekä konfliktit ja niiden ratkaisukeinot
- Kuka olen: mikä tekee minusta erityisen, mihin kuulun
- Sukupuoliroolit: Tytöt – pojat
- Lasten oikeudet

Taso 3

- Yksilö ja ryhmä, yhteenkuuluvuus ja vieraus
- Enemmistöjen ja vähemmistöjen eläminen yhdessä: rasismi, ajankohtaiset keskustelut ja tapahtumat
- Esikuvat ja idolit: urheilusta, tieteestä, kulttuurin saralta ja historiasta
- Suhteet omaan ja toiseen sukupuoleen (myös kulttuuriset odotukset)
- Ihmisoikeudet

Aihe

Perhe

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.10](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Taso 1

- Perheeni ja sukulaiseni; perheen säännöt ja normit

Taso 2

- Työn- ja tehtävienjako perheessä
- Perheeni historia: Sukupolvet ja sukupuu
- Erilaiset perhemuodot

Taso 3

- Perheenjäsenten roolit: ajan myötä muuttuvat, kulttuurierot
- Oma roolikäsitykseni
- Perhemuodot ja perheen tehtävät historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa
- Omat arvot; etiikka

Aihe

Leikki ja vapaa-aika

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.10](#) | [RKE.5](#)

Taso 1

- Leikki: yhdessä, eri paikoissa, eri leikkivälineillä; nyky- ja perinneleikit ja -leikkivälineet
- Vapaa-aika ja harrastukset
- Työkalut ja työvälineet

Taso 2

- Rentoutuminen ja lepo
- Vapaa-ajanvietto; urheilu; vertaisryhmät; yhdistykset
- Digitaalisten ja muiden medioiden kanssa toimiminen
- Mainokset

Taso 3

- Rentoutuminen ja lepo
- Vapaa-ajanvietto; nuorten kokoontuminen; nuorisokulttuurit (musiikki, kieli); vertaisryhmät; yhdistykset
- Digitaalisten ja muiden medioiden kanssa toimiminen
- Mainokset

Aihe

Asuminen, alue ja kaupunki

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.8](#) | [RZG.3](#) | [RZG.4](#)

Taso 1

- Esikoulun/koulun ympäristö
- Asuntomme/talomme ja sen ympäristö

Taso 2

- Talot ja asuminen

Taso 3

- Asuminen ja rakennustyyli; historiallinen kehitys

Aihe

Juhlat, tavat ja muoti

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.7](#) | [RZG.2](#)

Taso 1

- Syntymäpäivä ja muut tärkeät juhlat, erilaisia juhlia
- Vaatetus ja pukeutuminen tilanteen mukaan

Taso 2

- Eri tavat juhlia juhlapäiviä; uskonnolliset perinteet
- Pukeutumismuoti eri aikoina; työvaatetus, vaatteet ja roolit / status, merkituotteet

Taso 3

- Juhlimiskulttuuri ja juhliminen
- Muoti ja rituaalit historian saatossa

Aihe

Terveys ja ruoka

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.1](#) | [NT.7](#)

Taso 1

- Oma kehoni ja ihmiskeho yleisesti: kehonosat, oma ja muiden fyysinen koskemattomuus; viisi aistia
- Hygienia
- Sairaanhoido
- Terveellinen syöminen ja juominen, ruokailutottumukset

Taso 2

- Terveys ja sairaudet; terveelliset elintavat
- Mistä ruoka tulee, satokauden kasvikset ja hedelmät

Taso 3

- Urheilu; riippuvuudet
- Ravinto; erilaiset kulttuuri-, historia ja ympäristösidonnaiset ruokakulttuurit
-

Aihe

Maantiede

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.8](#)

Taso 1

- Lapsen kokemusmaailman maantieteellisiä nimiä (asuinpaikka, lähtömaa, Sveitsi, naapurimaat jne.); avaruudellisen hahmottamisen termejä
- Lähtömaani: Yleiskuva maantieteestä, ilmasto

Taso 2

- Lähtömaan tärkeät vesistöt, vuoret ja kaupungit

Taso 3

- Lähtömaan maantieteelliset erityispiirteet

Aihe

Luonto ja tekniikka

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.2](#) | [NMG.3](#) | [NMG.4](#) | [NT.1](#) | [NT.2](#) | [NT.8](#) | [NT.9](#)

Taso 1

- Eläimet; kotieläimet; eläimet ja kasvit; metsä
- Hedelmät ja kasvikset; neljä elementtiä
- Vuodenajat ja muutokset luonnossa
- Ajan käsitteet (vuosi, kuukausi, viikko, päivä, tunti, ilta, päivä, eilen, huomenna, tänään jne.), kellonajat
- Kodinkoneet
- Kulkuvälineet, joita lapset käyttävät itse (pyörä, rullalauta, potkulauta jne.)

Taso 2

- Eläin- ja kasvilajit
- Ravintoketju
- Sää ja sääennustus
- Ympäristönsuojelu, ympäristökatastrofit
- Digitaaliset leikki- ja kommunikointivälineet

Taso 3

- Ekologia, vaarat ja ympäristönsuojelu (mm. jätteen kierrätys ja hävitys)
- Ajankohtaiset tieteelliset keskustelut (eläinkokeet, geenitutkimus jne.)
- Digitaaliset leikki- ja kommunikointivälineet

Aihe

Kirjallisuus ja taide

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[Kielet](#)

Taso 1

- Laulut; riimit ja lorut; sadut; kuvakirjat
- Värit; elokuvat
- Omien tuotosten tekeminen ja niistä muiden kanssa keskusteleminen

Taso 2

- Runot, saagat, tarut; kulttuurienvälinen kirjasto
- Elokuvat

Taso 3

- Klassiset ja modernit kirjallisuusnäytteet
- Elokuvat
- Kuvataide, musiikki ja muut taiteen alat; taiteilijat

Aihe

Menneisyys ja historia

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.9](#) | [RZG.6](#) | [RZG.7](#) | [RZG.8](#) | [RKE.4](#)

Taso 1

- «Kun olin pieni»
- Erot menneen ja nykyisyyden välillä
- Henkilökohtaiset kokemukset lähtömaista: Matkustaminen, lomat

Taso 2

- Perheen historia; maahanmuutto
- Lähtömaan historia: tärkeät tapahtumat, syntymyytit

Taso 3

- Oma elämäkertani (esim. suhteessa kielen tai kielten oppimiseen)
- Lähtömaan ajankohtaiset sosiaaliset ja poliittiset kehitykset
- Uskonnot ja maailmankatsomukset
- Poliittinen kasvatusta (esim. äänestäminen ja vaikuttaminen)

Aihe

Työelämä ja koulutus

Yhteys opetussuunnitelma 21:een [Lehrplan 21]

[NMG.6](#) | [WAH.1](#) | [WAH.2](#) | [WAH.3](#)

Taso 1

- Lähiympäristön henkilöiden ammatit; ammatit koulussa ja elinympäristössä (ravintolat, poliisi, sairaala, kaupungit jne.)

Taso 2

- Toiveammatti; esimerkkihenkilöitä eri ammattiryhmistä
- Koulutuksen ja työn merkitys

Taso 3

- Ammatinvalinta ja jatkokoulutukseen tai työelämään siirtyminen Sveitsissä ja lähtömaassa: Ammatit ja vaatimukset, maidenväliset erot
- Ammatti ja identiteetti; omien kielellisten ja kulttuurienvälisten taitojen hyödyntäminen; sukupuolikysymykset
- Talous: eri sektorit, historiallinen kehitys, työttömyys, ammattiliitot

Liite III: Lähteet

Tässä liite sisältää tekstissä mainitut lähteet. Laajempi valikoima ensikielen ja monikielisyyden edistämiseen liittyvää materiaalia, kirjallisuutta ja muita lähteitä löytyy perusopetusviraston verkkosivustolta: www.zh.ch/hsk

Abteilung Internationale Bildungsentwicklung (International Projects in Education) der PH Zürich (2018): Materialien für den herkunftssprachlichen Unterricht; Umgang mit Dialekt und Standardsprache, Zürich: Pädagogische Hochschule Zürich.

Bildungsdirektion des Kantons Zürich (2017): Lehrplan für die Volksschule des Kantons Zürich.

Giudici, Anja und Bühlmann, Regina (2014): Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur HSK. Eine Auswahl guter Praxis in der Schweiz, Bern: Generalsekretariat EDK.

